

การศึกษาเปรียบเทียบตำรับยาในตำรายา
วัดใหม่พรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
กับตำรับยาในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์
ฉบับหลวง*

(A Comparative Study of Drug
Remedies in the Pharmacopoeia
of Wat Mai Phromphiram, Phitsanulok
Province and Those in the Official
Traditional Thai Medicinal Scripture)

ภัครพล แสงเงิน**
(Phakphon Sangngern)

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ตำรายาวัดใหม่พรหมพิราม ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก โดยได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประจำปีงบประมาณ 2562 (This article was the part of the research "An analytical study of Pharmacy Literature of Wat Mai Phromphiram Amphoe Phromphiram Phitsanulok Province". It was received a research fund from the Faculty of Humanities and Social Science, Rajabhat Pibulsongkram University).

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University).

Received: March 4, 2020
Revised: August 7, 2020
Accepted: October 2, 2020

บทความวิจัย
-
วิชาการ

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารมุ่งศึกษาตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตำบลดงพยอมพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้รับการบันทึกเมื่อ พ.ศ. 2410 โดยคัดเลือกตำรับยาเฉพาะที่มีข้อมูลครบถ้วนด้านเนื้อหา ได้แก่ ชื่อตำรับยา ส่วนประกอบ วิธีการปรุง วิธีการรับประทาน และสรรพคุณ จำนวน 5 ตำรับ เปรียบเทียบด้านเนื้อหากับตำรับยาที่มีชื่อคล้ายคลึงกันในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระและประมวลไว้เมื่อ พ.ศ. 2413 จำนวน 6 คัมภีร์ คือ 1.คัมภีร์ปฐมจินดา 2.คัมภีร์ธาตุวิภังค์ 3.คัมภีร์โกษย 4.คัมภีร์มหาโชดรัต 5.คัมภีร์ชวตาร และ 6.คัมภีร์โรคนิทาน

จากการศึกษาจากตัวอย่าง 5 ตำรับ ผลการศึกษาพบว่า ตำรับยาพรหมพิภคร์ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม มีเนื้อหาใกล้เคียงกับตำรับยาพรหมพิภคร์ในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง ได้แก่ คัมภีร์ธาตุวิภังค์และคัมภีร์โรคนิทาน มากที่สุด กล่าวคือ มีชื่อตำรับยา ตำยา วิธีการปรุงยา วิธีการรับประทาน และสรรพคุณที่คล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันเพียงรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าตำรับยาพรหมพิภคร์ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม มีสรรพคุณพิเศษในการรักษาโรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะของบุรุษและสตรี นอกเหนือไปจากตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง

คำสำคัญ: การศึกษาเปรียบเทียบ, ตำรับยา, ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม, ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง

ABSTRACT

This article is a documentary research and a comparative study of drug remedies in the pharmacopoeia, recorded in 1867, of Wat Mai Phromphiram, Tambon Phromphiram, Amphoe Phromphiram, Phitsanulok Province. Five drug remedies were chosen based on their completeness in contents: name, ingredients, preparation method, dosage instruction, and efficacy. They were compared with the remedies of drugs with similar names found in six scriptures of the Official Traditional Thai Medicinal scripture, revised and compiled to the order of King Chulalongkorn in 1870. Those six scriptures are **Pathamacintā**, **Dhātuvibhaṅga**, Kasaya, **Mahājotarata**, **Javatāra** and **Rokanidān**.

It was found that the content of Tamrubya Brahma Bhaktra in the pharmacopoeia of Wat Mai Phromphiram resembles to the utmost those of the **Dhātuvibhaṅga** and **Rokanidān** scriptures in the official scripture. That is, the name, ingredients, preparation method, dosage instruction, and efficacy of the remedies are almost the same with only some minor differences. Furthermore, the Tamrubya Brahma Bhaktra of Wat Mai Phromphiram was found to possess an efficacy in urinary disease treatment for both men and women, which is not mentioned in those of the official scripture.

Keywords: Comparative Study, Drug Remedy, Pharmacopoeia of Wat Mai Phromphiram, the Official Traditional Thai Medicinal Scripture

บทนำ

วรรณกรรมถือเป็นเครื่องมือวัดความเจริญทางด้านสติปัญญาของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตกาล วรรณกรรมมีหลากหลายชนิดแตกต่างกันไปตามหน้าที่ เช่น วรรณกรรมศาสนา ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวทางศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต วรรณกรรมประเภทตำรายา ทำหน้าที่บันทึกองค์ความรู้ของคนในสมัยโบราณ โดยเฉพาะในด้านการรักษาโรคซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาสำคัญของคนในอดีต เป็นต้น

อาการเจ็บป่วยของมนุษย์ถือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกคน ในคัมภีร์ธาตุวิวินิจฉัยเชื่อว่ามนุษย์ประกอบไปด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ หากธาตุในร่างกายมนุษย์ทำงานไม่สมดุลจะเกิดอาการเจ็บป่วย โดยเกิดจากธาตุผิดปกติ 5 ลักษณะ คือ ธาตุกำเริบ ธาตุหย่อน ธาตุพิการ ธาตุแตก และธาตุออกจากร่างกาย โดยสาเหตุที่ทำให้ร่างกายผิดปกติมี 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมการรับประทานอาหารและอิริยาบถในแต่ละวันที่ผิดปกติก็อาจสร้างความเจ็บป่วยแก่ร่างกายได้ (Malapim 2016: 150 - 151) หรือการที่คัมภีร์กษัยเปรียบโรคหรืออาการเจ็บป่วยเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ สัตว์ (โรค) ย่อมเข้ามาเบียดเบียนร่างกายมนุษย์ซึ่งเป็นที่อยู่ คนไทยมีวิธีการตั้งชื่อโรคที่มาเบียดเบียนเหล่านี้ เช่น กษัยปลวก (ปลวกเข้าไปทำรังในดิน คือ ร่างกายมนุษย์) กษัยปลาไหล (ปลาไหลมุดเข้าไปในดิน คือ ร่างกายมนุษย์) เป็นต้น สภาวะที่ “สัตว์” เหล่านี้ “ซอนไซ” เข้าไปในร่างกายมนุษย์เปรียบเสมือนโรคที่เข้ามาอาศัยและเบียดเบียนร่างกายของมนุษย์ ซึ่งคนไทยโบราณมีวิธีการเปรียบเทียบ “กษัย” คือ ความเจ็บป่วยของมนุษย์โดยนำชื่อในธรรมชาติทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตมาตั้งชื่อแทนอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ (Bamber 1987: 179 - 195)

ตัวอย่างวรรณกรรมตำรายาสำคัญของคนไทยที่ใช้ในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยต่าง ๆ มาตั้งแต่อดีต คือ **ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง** ประมวลตำรายาที่คัดลอกสืบทอดองค์ความรู้มาจากโบราณ เป็นตำราทางการแพทย์แผนไทยสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมคณะแพทย์หลวง เมื่อ พ.ศ. 2413 เพื่อรวบรวมคัมภีร์แพทย์ในที่ต่าง ๆ มารวมไว้ในที่เดียวกัน โดยมีการตรวจสอบชำระเพื่อให้ถูกต้องตามหลักการแพทย์แผนไทย ในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ประกอบไปด้วยคัมภีร์แพทย์แผนไทยสำคัญฉบับต่าง ๆ ได้แก่

คัมภีร์ปฐมจินดา ว่าด้วยเรื่องแม่และเด็ก **คัมภีร์ธาตวิภังค์** ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงของธาตุ 4 ในร่างกายคน **คัมภีร์ตักศิลา** ว่าด้วยโรคระบาดร้ายแรง คือ อหิวาตกโรค **คัมภีร์โรคนิทาน** ว่าด้วยแหล่งหรือเหตุที่เกิดโรค **คัมภีร์โกษย** ว่าด้วยกษัยแต่ละชนิด **คัมภีร์มหาโชตรัต** ว่าด้วยโรคเลือดสตรี **คัมภีร์ชวดาร** ว่าด้วยโรคลมและโรคเลือด เป็นต้น

ตำรายามีบทบาทหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ เป็นแบบเรียนให้แก่หมอยาเพื่อใช้ในการรักษาโรคของชาวบ้านในท้องถิ่นและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ (Tantaariya 2005: 278 - 279) ตำรายาส่วนใหญ่ของคนโบราณนั้นมักถูกเก็บรักษาไว้กับสถาบันทางพระพุทธศาสนา คือ วัด ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย มนุษย์ผู้นับถือพุทธศาสนาต้องผูกพันอยู่กับวัดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมไปถึงการรักษาโรคในสมัยโบราณ แนนอนผู้ที่จะทำการรักษาโรคได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องหนังสือ ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือ “พระสงฆ์” ซึ่งพระสงฆ์นั้นนอกจากจะมีหน้าที่ในการบำเพ็ญศาสนกิจ ขจัดกิเลสไปสู่ฝั่งนิพพานหรือรักษา “ใจ” ให้กับชาวบ้านในชุมชนแล้ว พระสงฆ์ยังทำหน้าที่ในการ “รักษาโรค” ต่าง ๆ ให้แก่ชาวบ้าน ผู้เดือดร้อนทางด้าน “ร่างกาย” เพื่อให้ “สุขกาย” อีกด้วย ซึ่งการรักษาโรคนี้พระสงฆ์ท่านก็มีได้ทั้งทางในแล้วจะพบตัวยาในการรักษาโรค แต่มีการ “สืบทอด” องค์ความรู้ในการรักษาโรคผ่านวรรณกรรมชนิดหนึ่งที่เราเรียกว่า “ตำรายา”

ภาคเหนือตอนล่าง (พิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร กำแพงเพชร) เป็นภูมิภาคที่พบตำรายาอยู่จำนวนมากกระจายตามวัดต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียง ที่ผ่านมาสำนึกศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการรวบรวมวรรณกรรมท้องถิ่นที่บันทึกในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะสมุดไทยและใบลานมาเก็บรักษาไว้ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีเนื้อหาหลากหลาย เช่น วรรณกรรมศาสนา วรรณกรรมกฎหมาย โดยเฉพาะวรรณกรรมตำรายา ซึ่งพบเป็นจำนวนมาก เช่น ตำรายาวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร ตำรายาวัดสุนทรประดิษฐ์ จังหวัดพิษณุโลก ตำรายาวัดคลองเขนง จังหวัดสุโขทัย ตำรายาวัดศรีวนาราม จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

ปัจจุบันหาผู้ที่สนใจองค์ความรู้ต่าง ๆ ในตำรายาน้อยลงอย่างมาก อาจเนื่องมาจากยุคปัจจุบันมีวิทยาการในการรักษาโรคโดยแพทย์แผนปัจจุบันที่สะดวก

และรวดเร็ว จึงทำให้ตำรายาของคนในอดีตถูกละเลยไป ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า หากทำการศึกษตำรายาของคนในสมัยอดีต จะทำให้เห็นถึงองค์ความรู้สำคัญของคนโบราณที่ใช้ในการรักษาโรคที่สั่งสมมาและส่งต่อรุ่นต่อรุ่น โดยเฉพาะตำรายา ซึ่งเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ใช้ในการรักษาโรค ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษตำรายาในท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างจะทำให้เห็นถึงองค์ความรู้สำคัญทางด้านการรักษาโรค โดยผู้วิจัยเลือกตำรายาจากวัดใหม่พรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก มาเป็นกรณีศึกษา

ภาพที่ 1 หน้าต้นตำรายาวัดใหม่พรหมพิราม ตำบลพรหมพิราม
อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

Source: Sangngern 2019

จุดประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมาและเนื้อหาของตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตำบลดพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
2. ศึกษาเภสัชตำรับในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม เปรียบเทียบกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง

ขอบเขตของการวิจัย

ถึงแม้ว่าตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม จะอ้างถึงคัมภีร์ทางการแพทย์แผนไทยจำนวน 2 คัมภีร์ คือ **คัมภีร์ตักกะศิลาและคัมภีร์พรหมปโรหิต** นั้น แต่จากการสำรวจเอกสารแล้วพบว่า ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม พบส่วนที่มาจากคัมภีร์ตักกะศิลาจริงคือ เหตุการณ์ที่กล่าวถึงโรคระบาดที่เมืองไพศาลี (Sangngern 2019: 14 - 15) ดังนี้

พระอาจารย์แต่โบราณท่านกล่าวถึงเมืองไพศาลี เกิดโรคระบาด ผู้คนต่างเป็นไข้พากันล้มตายเป็นจำนวนมาก คนบางกลุ่มจึงหนีออกจากเมือง มีพระฤาษี 8 คนทรงเวทนาชาวเมืองจึงบอกสาเหตุแก่ชาวเมืองว่า ไข้ที่ปรากฏนั้นคือ “ไข้ฮีดำ ฮีแดง”¹ ถ้าใครไม่รู้จักจะอธิบายคือ ไข้ฮีดำฮีแดงนั้นจะเริ่มเกิดที่สันหลังของมนุษย์ มีอาการจับไข้ตั้งแต่เช้าจนเที่ยง ผู้คนทั้งหลายจะ “ร้องตายไปแต่เที่ยงถึงค่ำ” เนื่องจากฤทธิ์ของไข้ฮีดำฮีแดง ถ้ามีอาการจับไข้หนาวสั่นร้อนจัดว่าเป็นไข้ปานดำ² ซึ่งจะมีปานผุดออกมาจะเห็นเป็นปานแดง ถ้าเห็นเป็นปานแดง จะกลายเป็นปานดำ ถ้ามีอาการไข้

¹ ไข้พิษฮีดำฮีแดง ให้จับเท้าเย็น มือเย็น ให้ตัวร้อนเป็นเปลวไฟ ให้จักขุแดงดังโลหิต ร้อนเป็นตอนเย็น เป็นตอนมิได้เสมอกัน ลางที่จับแต่รุ่งจนเที่ยง ลางที่จับแต่เที่ยงจนค่ำ ลางที่จับแต่ค่ำจนรุ่ง ลางที่ให้ปวดศีรษะให้ผุดเป็นแผ่นนิ้วหนึ่งก็มี สองนิ้วก็มี เท้าใบพุทราก็มี แดงก็มี ดำก็มี แดงนั้นเบา กว่าดำ (Ministry of Education 1999: 695).

² ลักษณะปานดำปานแดงนั้น ลางที่ให้เท้าร้อนมือร้อนให้ตัวร้อนเป็นเปลว ให้ปวดศีรษะให้จักขุแดง เป็นสายเลือด ให้ร้อนในอกให้เชื่อมให้มัวลางที่พิษกระทำภายในยากระทุ้งมืออก ให้ร้อนในกระหายน้ำ ลางที่ให้ลิ้นกระด้างคางแข็ง ให้ผุดออกเท่าวงสะบ้ามอนบ้าง เท้าใบพุทราบ้าง เท้าหนึ่งนิ้วสองนิ้วบ้าง ถ้าแพทย์รักษาให้ระวังงได้ ปานแดงนั้นเบากว่าปานดำ ถ้าขึ้นครึ่งตัวรักษารอดบ้างตายบ้าง ถ้าขึ้นทั้งตัวสติงผลด่าลึงสูง สติงผลหัว่าสูงสติงคราม สติงดำหมึก ลักษณะนี้ตาย (Ministry of Education 1999: 696).

รู้สึกร้อนหนาว ให้นำผ้าชุบน้ำแล้วเช็ดผ้าเท้า ถ้าเห็น (ปาน) นั้นเท่าเม็ด (น่าจะหมายถึงผื่น) หรือถ้าปวดหัว ครั้นเนื้อครั้นตัวเรียกว่า “ดาวเรือง”³ หาก (ปาน) ไม่ผุดออกมาก็มองไม่เห็น แต่ถ้าผุดออกมาให้เห็นและเป็นไข้มีอาการร้อนหนาว เค้าเย็นอาการทั้งหลายนี้เรียกว่า “รากสาด” กับ “ลมสันนิบาต” ก็เช่นเดียวกัน โดยมีอาการ “ขี้มักให้ว่านั่นว่านี่” หากเป็นผู้อื่นอาจจะคิดว่า ผีเข้าสิง จึงทำให้เกิดอาการ “กำมือกำเท้า” อาการของไข้รากสาดหัวแดงหัวขาวนั้นกำหนด 7 วันที่ 1 ครั้งเดือนที่ 1 ตามอาการหนักเบา อัน 1 เกิดอาการ “เลือดออกในท้อง” “ถ้าแก้ร้อนแลมีตหน้าแลร้างมิขาดเลย” คนผู้นั้นจะถึงแก่ความตาย ใช้นั้นเรียกว่า “เปลวไฟฟ้า”⁴ (ไข้เปลวไฟฟ้า) ให้รีบรักษา ถ้าน้ำเหลืองมือเหลืองชื่อว่า “กาฬสังคลี”⁵ และถ้าผู้นั้นตายแล้วมีอาการ “น้ำเหลือง ตัวเหลือง มือเหลือง” เหมือนกับสีดอกบวบ “กาฬสังคลี” หากเกิดบริเวณใดแก่คนผู้นั้นให้รีบทำการรักษาแต่เริ่มต้น ถ้า “ลงท้อง” เป็นเหลืองดำไม่มีใครรู้ว่า เป็นบิด อาการเหล่านี้คือ “ลมกาฬสังคลี” แน่นอนให้รีบรักษาหาก (ปาน) นั้นผุดออกมาสีแดงเหมือนลูกตำลึงสุก เรียกว่า “การแดง” ให้รีบรักษาทันที ถ้าเห็น (ปาน) นั้นแดงเป็นเวลา 3 วัน 7 วัน ถ้าพ้นเวลา 7 วันนั้น “ถ้าพ้นกล้านั้นมิตายเลยอัน 1” ถ้าวงสีเขียวเรียกว่า “การสมุทร” ถ้า (ปาน) นั้นผุดออกมาสีเหมือนหมากสุกเพราะไม่รู้ว่ามีโรคนั้นเกิดขึ้นแล้ว ผู้คนทั้งหลายรู้จักโรคนั้นจึงให้เอายาขนานนั้น ๆ มารักษา “ชอบแต่ยาเย็น” ห้ามคนไข้ถูกน้ำมัน ห้ามต้มน้ำอาบเด็ดขาด จะเป็นภัยต่อคนไข้ถึงแก่ชีวิต ตามตำราว่า ให้นำเทียนมาส่องดู หากเห็น “วงสีเขียว ขาว แดง” แสดงว่า

³ ชื่อโรคอย่างหนึ่ง เกิดขึ้นเพราะพิษไข้ มีอาการปวดศีรษะ ตัวร้อน หอบ สะอึก ลิ้นกระด้างคางแข็ง ภายในกายมีเม็ดผุดขึ้น และเมื่อผุดออกมาภายนอกผิวหนัง เม็ดนั้นจะมีลักษณะเป็นผื่นแดงเป็นวง ดังลายโคม ครึ่งลูก (Ministry of Education 1999: 768).

⁴ ถ้าทำพิษให้ร้อนเป็นกำลังให้ร้อนเป็นเปลวจับเอาหน้าดำ จมูกดำออกดำสีเป็นคว้นให้ปากแห้งลิ้นแห้งฟันแห้ง ให้ปากแลลิ้นแตกระแหง ลิ้นดำเพดานลุลอกให้สลบไม่รู้จักสติสมปฤดี ถ้าอาการเหมือนกล่าวมานี้ จะรอดสักหนึ่ง ตายสักสี่ส่วน (Ministry of Education 1999: 697).

⁵ ชื่อโรคชนิดหนึ่ง อาการของโรคเกิดที่น้ำดีพิการ ทำให้ขนตาเหลือง อุจจาระ ปัสสาวะเหลือง ทำให้มีอาการไข้ภายในกายร้อน หุนหุนราย หายใจหอบ และกระหาย เป็นต้น (Ministry of Education 1999: 760).

ผู้นั้นเป็น “รากสาด” (ใช้รากสาด)

จากบทดังกล่าวมีเนื้อหาคล้ายคลึงกับคัมภีร์ตักศิลา อันเป็นคัมภีร์สำคัญที่กล่าวถึงโรคระบาด ณ เมืองไพศาลี ตักศิลาเกิดมีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก โดยมีพระฤาษีเดินทางผ่านเมืองนี้ได้ชุบชีวิตซากศพแล้วถามความเป็นไปของเมือง ซากศพเหล่านั้นจึงเล่าให้พระฤาษีฟังทุกประการ พระฤาษีจึงบอกวิธีการรักษาใช้ที่ระบาศคร่าชีวิตชาวเมือง (Ministry of Education 1999: 693) อีกทั้งในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กล่าวถึงลักษณะอาการของไข้ดำอืดแดง และไข้ปานดำอีกด้วย

ในส่วนชื่อของตำรับยาที่ปรากฏในตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามนั้น มีความคล้ายคลึงกับตำรับยาที่ปรากฏในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงหลายตำรับ เช่น ยาสมบัตินใหญ่ (สมมติใหญ่) ยาพรหมพัคตร์ ยาแห่งทองน้อย ยาสว่างอารมณ์น้อย ยาประสะดำ ยาจักรนารายณ์ใหญ่ เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจากเฉพาะตัวอย่าง 5 ตำรับ ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม คือ 1. ยาพรหมพัคตร์ 2. ยาไฟประลัยกัลป์ 3. ยาสังขแพทย์ 4. ยามหานิล และ 5. ยาสมมติใหญ่ เนื่องจากทั้ง 5 ตำรับนี้มีข้อมูลครบถ้วนด้านเนื้อหา ได้แก่ ชื่อตำรับยา ส่วนประกอบ วิธีการปรุงยา วิธีการรับประทานยา และสรรพคุณ อันเป็นหัวใจหลักของตำรับยาโดยทั่วไปและทั้ง 5 ตำรับนี้มีชื่อปรากฏในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง

ในส่วนของตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงที่ใช้ในการเปรียบเทียบนั้น ผู้วิจัยจะใช้คัมภีร์ดังต่อไปนี้ 1. คัมภีร์ปฐมจินดา 2. คัมภีร์ธาตุนิภังค์ 3. คัมภีร์โกษย 4. คัมภีร์มหาโชตรัต 5. คัมภีร์ชวดาร และ 6. คัมภีร์โรคนิทาน เท่านั้น โดยคัมภีร์เหล่านี้เป็นคัมภีร์ตำรายาที่ปรากฏในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ทั้งสิ้น

เนื่องจากการสำรวจเอกสารเบื้องต้น พบชื่อตัวยางชื่อที่มีความคล้ายคลึงกัน ทั้งหกคัมภีร์นี้เป็นคัมภีร์แพทย์สำคัญของคนไทยที่ถูกตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน เป็นหลักหมุดสำคัญของตำรายาทางการแพทย์แผนไทย ซึ่งเห็นได้จากการให้ความสำคัญจากสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระและทั้ง 6 คัมภีร์ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในเรื่องของการอ้างอิงทางวิชาการการแพทย์แผนไทย

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ชื่อตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม จะต้องเป็นชื่อตำรับยาที่ถูกเรียกและปรากฏในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม เท่านั้น (ไม่ใช่ชื่อที่อนุมานขึ้นโดยผู้วิจัย)

2. ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม หมายถึง ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

3. มาตรฐานซึ่งในการกำหนดจำนวนตัวของไทยในสมัยอดีตนั้น นิยมใช้ระบบการเรียกแบบโบราณ คือ “ไฟ เพื่ออง สลิ่ง บาท ตำลึง และชั่ง” (Ayurveda School (Jīvaka Komārabhacca) 2016: 142) เทียบเป็นปริมาณน้ำหนักสากล ดังนี้

1 ไฟ	เท่ากับ 0.47	กรัม
1 เพื่ออง	เท่ากับ 0.88	กรัม
1 สลิ่ง	เท่ากับ 3.75	กรัม
1 บาท	เท่ากับ 15	กรัม
1 ตำลึง	เท่ากับ 60	กรัม
1 ชั่ง	เท่ากับ 1,200	กรัม

4. ชื่อตัวยานำมาเปรียบเทียบนั้น คำว่า “เหมือน” คือ มีชื่อตัวยาตรงกันทุกประการ เช่น มหาหิงคุ์ ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กับมหาหิงคุ์ในคัมภีร์ธาตวิมังค์ เป็นต้น หากชื่อตัวยา “แตกต่างกัน” คือ มีชื่อบางส่วนตรงกัน เช่น “พิกุล” ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กับ “ดอกพิกุล” ในคัมภีร์ชวดาร แบบนี้ถือว่า ต่างกันเนื่องจากคำว่า “พิกุล” ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ไม่ได้ระบุว่าใช้ส่วนไหนจากต้นพิกุล หากเป็นลักษณะนี้ถือว่าแตกต่างกันตามที่กล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมาและเนื้อหาของตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์ พร้อมทั้งนำเสนอผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการอ้างอิงหลักฐานและเอกสาร

2. ศึกษาตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก เปรียบเทียบกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับ

หลงในด้านเนื้อหาและวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์ พร้อมทั้งนำเสนอผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ การศึกษาเปรียบเทียบชื่อของตำรายาที่เหมือนหรือคล้ายกันกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงทั้งด้านชื่อตำรายา ส่วนประกอบ สรรพคุณ วิธีการใช้และวิธีการปรุงยา

ความเป็นมาและเนื้อหาของตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม

ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตามทะเบียนเอกสารโบราณประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เอกสารเลขที่ พส.ช. 0215 (1154030 / 0115) บันทึกด้วยตัวอักษรไทยและอักษรขอม (คาถาบาลี) หมึกดำ ภาษาไทย สมุดไทยขาว มีทั้งหมด 97 หน้า แต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดร้อยแก้วทั้งหมด โดยหน้าต้นเขียนว่า “ตำรายาต่าง ๆ วัตพรหมพิราม” ไม่ปรากฏนามผู้แต่งหรือผู้คัดลอก หน้าแรกกล่าวถึงร่องรอยสำคัญว่าตำรายาฉบับนี้มาจาก “ดักศิลา พรหมปุโรหิต สวมอยู่นี้ ตำราใช้การสิ่ง (กาฬสิ่ง) ผูกนี้ สิ่งคะผูกนี้ นั่นท่านเอ๋ย” (Sangngern 2019: 1) โดยคัมภีร์ทางการแพทย์แผนไทยสำคัญที่ถูกต้องถึงในตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามนี้คือ **คัมภีร์ดักกะศิลาและคัมภีร์พรหมปุโรหิต**

ในส่วนของวันเดือนปีที่แต่งตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กล่าวถึงวันที่เขียนตำรายาฉบับนี้ คือ “สำเร็จแล้วในเดือนยี่ ปีเถาะนพศก ขึ้น 2 ค่ำวันศุกร์ สำเร็จในเวลาบ่าย 3 โมง ฉันทิ่งสอนเขียนอย่าดิเตียนเลยฯ (บ่ายสามโมง ขึ้นสองค่ำ วันศุกร์ เดือนสอง ปีเถาะ จศ...⁶)” (Sangngern 2019: 23) ข้อความดังกล่าวถือเป็นส่วนสำคัญที่กล่าวถึงวันเดือนปีที่แต่ง คำนวนตามหลักการกำหนดอายุเอกสารแล้วตรงกับวันศุกร์ที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2410 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

⁶ เถาะนพศก หมายถึง ปีนักษัตรเถาะที่จุลศักราชลงท้ายด้วยเลข 9.

ภาษาและอักษรวิธีที่ปรากฏในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ใช้อักษรไทย ภาษาไทยในการบันทึกเนื้อหาเกือบทั้งหมด ภาษาค่อนข้างอ่านเข้าใจได้ง่ายเนื่องจาก เอกสารฉบับนี้เขียนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่สัณฐานอักษรค่อนข้างมีความไม่แน่นอนตามลายมือของผู้เขียน อีกทั้งมักนิยมวางวรรณยุกต์ไว้ที่บริเวณบนตัวสะกด และพบวรรณยุกต์ 2 รูปเท่านั้น คือ เอกและโท ทั้งยังพบอักษรขอม ภาษาบาลี ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏเป็นคาถาประกอบการปรุงยา โดยคาถาสาคัญที่ปรากฏนั้นจะเป็นไปในแบบลักษณะคาถาแบบย่อ เช่น นะ มะ พะ ทะ คาถาของ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หรือคาถาตรีนิสิงเห (คาถากำกับยันต์ตรีนิสิงเห) เป็นต้น ซึ่งคาถาเหล่านี้ หมอยาทุกคนจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องนี้

ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม มีเนื้อหากล่าวถึงตำรับยาที่ใช้ในการรักษาโรคชนิดต่าง ๆ เช่น ไข้ สันนิบาต มะเร็ง ตกเลือด ยาบำรุงกำลัง เป็นต้น จำนวน 277 ตำรับ โดยจะกล่าวถึงอาการของโรค ตำยา วิธีการปรุงยา และสรรพคุณเป็นหลัก มีการแทรกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วย เช่น เหตุการณ์โรคระบาดที่เมืองไพศาลีที่มีผู้คนเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก คาถาประกอบการปรุงยาต่าง ๆ ลักษณะของ ไข้ชนิดต่าง ๆ (ไข้ไอดำแดง ไข้ดาวเรือง ไข้ละอองพระบาท ไข้เปลวไฟฟ้า ฯลฯ) การกล่าวถึงวิธีการ “วางยา” (รักษา) คนไข้ตามขนานต่าง ๆ ตลอดจนการกล่าวถึงฤกษ์มงคลในการเดินทาง

ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดศึกษาดำรายาเรื่องนี้ อีกทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในเรื่องนี้ยังน่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้ที่ทำการศึกษาตำรายาในท้องถิ่น พิษณุโลกหรือจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ งานวิจัยในระดับปริญญาตรีของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ คือ

งานของ Wangkiree et al. (2019: 2134 - 2142) เรื่อง **วรรณกรรมเภสัชกรรมวัดนครชุม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์** คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาและปรัวรรณคดีตำรายาวัดนครชุม ทั้งด้านรูปแบบคำประพันธ์ ภาษาและเนื้อหาที่ปรากฏ โดยพบตำรับยาที่ใช้ในการรักษาโรคจำนวน 191 ตำรับ พร้อมทั้งสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคอีกจำนวนมาก และงานของ Suttison et al. (2019: 2147 - 2161) เรื่อง **วรรณกรรมเภสัชกรรมวัดสุนทรประดิษฐ์ ตำบล**

บางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยมุ่ง
 ปรีวรรตและศึกษา ตำรายาวัตสุนทรประดิษฐ์ ทั้งด้านรูปแบบคำประพันธ์ ภาษา และ
 เนื้อหาที่ปรากฏ โดยพบตำรับยาที่ใช้ในการรักษาโรคจำนวน 167 ตำรับ พร้อมทั้งพบ
 สมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ของคนในท้องถิ่น
 ที่สำคัญในเรื่องของตำรายา

โดยทั้ง 2 เรื่องนี้มุ่งศึกษาตำรายา (ความหมายเดียวกับวรรณกรรมเภสัช
 กรรม) ในท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างด้วยวิธีการปรีวรรต ซึ่งหมายถึง การถ่ายทอด
 อักษรโบราณออกมาเป็นภาษาไทยปัจจุบันด้วยความรู้ทางด้านภาษาไทยและ
 ภาษาศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้คนปัจจุบันสามารถอ่านตำรายานั้นได้ง่ายขึ้น หลังจาก
 ปรีวรรตแล้วทั้ง 2 เรื่องทำการศึกษาวิจัยไปในทิศทางเดียวกันคือ มุ่งศึกษาอาการของ
 โรคต่าง ๆ ตำยาที่ใช้ในการรักษาโรค กรรมวิธีในการปรุงยาที่ปรากฏในวรรณกรรม
 ตำรายาเรื่องต่าง ๆ พร้อมทั้งสรุปผลการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย นับได้ว่ามีความ
 น่าสนใจในการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง งานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ถือว่าเป็นการสืบสานและ
 อนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการศึกษาดำรายาท้องถิ่นเป็นอย่างดี แต่งานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้
 คล้ายกับการปรีวรรตตำรายามากกว่า ยังไม่แสดงถึงขั้นการวิเคราะห์ ถ้าหากแสดง
 การวิเคราะห์หรือเปรียบเทียบกับตำรายาฉบับอื่นได้ จะทำให้เกิดคุณูปการทาง
 การศึกษาในวงการศึกษาท้องถิ่นเกี่ยวกับการรักษาโรคของคนโบราณในภาคเหนือ
 ตอนล่างอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ตัวอย่างการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษา
 ตำรายาในประเทศไทย ได้แก่ งานของ Sridharmma et al. (2009: 13 - 19) **เรื่อง**
การสืบค้นภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอีสานในคัมภีร์ยาโบราณ โดยทำการปรีวรรต
 เป็นภาษาไทยปัจจุบันพร้อมทั้งศึกษาด้านการบำบัดรักษาโรค ผลการวิจัยพบว่า
 คัมภีร์เหล่านี้บันทึกด้วยอักษรไทยน้อยและอักษรธรรมเป็นภาษาอีสานโบราณในเรื่อง
 ของโรคและการรักษาโรคด้วยการใช้วัสดุต่าง ๆ ทั้งสมุนไพร แร่ธาตุต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน
 ท้องถิ่น โดยงานวิจัยเล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อการศึกษาเอกสารโบราณ ทั้งในด้านการ
 ปรีวรรตพร้อมทั้งด้านการใช้สมุนไพรต่าง ๆ ในการรักษาโรค

งานของ Chaithongdee et al. (2014) **เรื่อง การสืบค้นภูมิปัญญาจาก**
ตำรายาโบราณในจังหวัดศรีสะเกษ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปรีวรรตตำรายาโบราณใน

จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้กรอบแนวคิด “การสืบค้น” ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอีสาน โดยใช้ตำรายาโบราณในจังหวัดศรีสะเกษ โดยพบการรักษาโรคด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น แบ่งตามอาการของโรค โรคทางอายุรกรรม โรคทางไสยศาสตร์ เป็นต้น โดยงานวิจัยเล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในด้านของการแยกประเภทของโรคตามอาการ ได้อย่างดี

งานของ Rueangrangsri et al. (2010) **เรื่อง ตำรายาในศิลาจารึกวัดโพธิ์: สังกายนา รวบรวมและอธิบายความหมาย** โดยคณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาตำรายาที่ปรากฏในศิลาจารึกวัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม) **โดยบูรณาการนักวิจัยหลากหลายศาสตร์** ทั้งด้านเภสัชกรรม นักจารึกศึกษา และด้านแพทย์แผนไทย ทำให้งานนี้ค่อนข้างมีความน่าเชื่อถือเป็นอย่างสูงเพราะมีผู้เชี่ยวชาญตำรายาหลากหลายด้าน ทำให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับตำรายาศิลาจารึกวัดโพธิ์ที่ค่อนข้างครบถ้วน นับได้ว่าเป็นงานวิจัยที่มีการบูรณาการหลากหลายศาสตร์จึงทำให้งานวิชาการมีความหลากหลายในการศึกษาและค่อนข้างครบทุกด้านในการศึกษา โดยคณะผู้วิจัยมุ่งจำแนกชนิดของสมุนไพรด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน อีกทั้งยังจัดทำเชิงอรรถประกอบเพื่ออธิบายสรรพคุณทางยาของตัวยาต่าง ๆ โดยเนื้อหาในการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยจะทำการปริวรรตตำรายาตามต้นฉบับที่ปรากฏในศิลาจารึกวัดโพธิ์ให้เป็นภาษาไทยปัจจุบัน และมีการอธิบายเพิ่มเติมในเรื่องของสรรพคุณทางยาของสมุนไพรแต่ละชนิด นับได้ว่างานวิจัยเล่มนี้มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ตำรายาโบราณในกลุ่มวรรณกรรมประเภทตัวเขียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากวรรณกรรมตำรายาที่จารึกที่วัดโพธิ์นั้นถือเป็นแบบอย่างของตำรายาตามท้องถิ่นต่าง ๆ อีกด้วย

งานของ Phon-ngam (2017: 71 - 88) **เรื่อง การพัฒนาตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการรักษาโรคในชุมชน** งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพัฒนาตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้านในการรักษาสุขภาพโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากหมอพื้นบ้านที่รักษาผู้ป่วยในจังหวัดเลยจำนวน 14 อำเภอ โดยใช้กรอบแนวคิดและกระบวนการด้าน “สัมภาษณ์” จากปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องของการใช้ตัวยาต่าง ๆ ในการรักษาโรค ผลการวิจัยพบสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคหลากหลายชนิด โดยผู้วิจัยนั้นได้จำแนกการรักษาโรคตามระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น โรกระบบทางเดินหายใจ ระบบไหลเวียนเลือด ระบบประสาท เป็นต้น โดยพบตำรับยาที่พัฒนาแล้วทั้งสิ้น 344 ตำรับ โดยงานวิจัยนี้

จะมีประโยชน์ในเรื่องของการแยกประเภทโรคต่าง ๆ ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำรายาพื้นบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมตัวเขียน

งานของ Tiamjan (2014) เรื่อง **ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาด้านสมุนไพรพื้นบ้านของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่** โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในเชิงสาธารณสุขศาสตร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างศึกษาเป็นประชาชนและผู้สูงอายุในพื้นที่ ใช้กระบวนการระเบียบวิธีวิจัยด้านการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยประเภทตำรายาคือ มีการจำแนกประเภทของสมุนไพรพร้อมทั้งแจกแจงสรรพคุณของสมุนไพรชนิดนั้นโดยเป็นสรรพคุณในเชิงวิทยาศาสตร์

งานของ Praphawicha et al. (2003) เรื่อง **การศึกษาตำรายาพื้นบ้านอีสาน** งานวิจัยเล่มนี้มุ่งศึกษาตำรายาพื้นบ้านของท้องถิ่นอีสานแล้วทำการปริวรรตเป็นภาษาไทยปัจจุบัน โดยจัดทำเป็นระบบความรู้ยาพื้นบ้านอีสาน โดยการนำข้อมูลมาจากเอกสารโบราณในท้องถิ่นอีสาน อีกทั้งยังกล่าวถึงอาการของโรคลักษณะต่าง ๆ ที่บันทึกในตำรายาโบราณอีสาน ลักษณะของงานวิจัยนี้เป็นไปในรูปแบบของการรวบรวมองค์ความรู้และวิเคราะห์ออกมาผ่านการปริวรรตเอกสารโบราณ อีกทั้งยังมีการเทียบชื่อสมุนไพรที่ปรากฏในเอกสารโบราณกับด้านพฤกษศาสตร์ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับเอกสารโบราณเป็นอย่างดี

งานของ Tantaariya (2005) เรื่อง **การวิเคราะห์ตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทยของจังหวัดพังงา** วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทยของจังหวัดพังงาจำนวน 37 เล่ม ในด้านรูปแบบ กลวิธีการเขียน การใช้ภาษา ความเชื่อ และพิธีกรรม โดยผลการศึกษาพบว่า สมุดไทยกลุ่มตัวอย่างนั้นมีทั้งสมุดไทยขาวและสมุดไทยดำแตกต่างกันไป ใช้รูปแบบการเขียนประเภทร้อยแก้ว ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในการบันทึกเนื้อหา มีความเชื่อสำคัญที่ปรากฏ คือ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ พบพิธีกรรมสำคัญคือ พิธีกรรมไหว้ครูและพิธีบัตร์พลีแม่ซื้อ และการศึกษาเชิงบทบาทหน้าที่พบ 3 ประเด็น คือ หน้าที่ของพิธีกรรม ตำรายาและหมอยา โดยวิทยานิพนธ์นี้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับงานศึกษาประเภทปริวรรตสมุดไทยโบราณเป็นอย่างดีในด้านของการศึกษา

ภูมิปัญญาตำรายาโบราณ

งานของ Srisawat et al. (2013) เรื่อง **พืชสมุนไพรประจำถิ่นและภูมิปัญญาการประยุกต์ใช้สำหรับการแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้** คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการสำรวจสมุนไพรที่ปรากฏในท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ “การศึกษาเชิงสำรวจภาคตัดขวาง” โดยเลือกพื้นที่เป็นชุมชนเขตอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยสำคัญพบว่า สมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคนั้นในต้นเดียวจะมีสรรพคุณหลายอย่าง และมีชื่อเรียกที่แตกต่างไปจากสมุนไพรในถิ่นอื่นของไทย

สำหรับงานของ lam-am et al. (2018: 137 - 162) เรื่อง **การศึกษาวิเคราะห์สมุนไพรในคัมภีร์พรหมปโรหิต** คณะผู้วิจัยใช้คัมภีร์พรหมปโรหิต คัมภีร์ยาโบราณที่ว่าด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับโรคและอาการของสตรีมาทำการศึกษาโดยมีการปริวรรตให้เป็นภาษาไทยปัจจุบันตามหลักการปริวรรตเอกสารโบราณ โดยคณะผู้วิจัยนำเนื้อหาที่ได้มาเปรียบเทียบกับองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรตามศาสตร์การแพทย์แผนไทย ผลการวิจัยในการเปรียบเทียบสำคัญพบว่า มีสมุนไพรในคัมภีร์พรหมปโรหิตตรงกับตำรับยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติตรงกัน 3 ตำรับ เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาดำรยาในประเทศไทยแล้วพบลักษณะร่วมที่สำคัญคือ ยังไม่มีผู้ใดนำตำรายาท้องถิ่นมาเปรียบเทียบกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกตำรายาวัดใหม่พรหมพิรามมาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยในเรื่องนี้มาก่อน อีกทั้งยังพบตัวยาแผนโบราณเป็นจำนวนมากจึงน่าจะเหมาะแก่การศึกษาสำหรับผู้ที่สนใจทั่วไปในเรื่องของยาแผนไทย โดยเฉพาะยาประจำท้องถิ่นต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจะทำการปริวรรตตำรายาฉบับนี้ตามหลักการปริวรรตเอกสารโบราณให้เป็นภาษาไทยปัจจุบันแล้วจึงทำการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

ในหัวข้อนี้จะยกตัวอย่างตำรับยาที่ปรากฏในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม จำนวน 5 ตำรับเพื่อเปรียบเทียบกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงคือ 1. ยาพรหมพักตร์ 2. ยาไฟประลัยกัลป์ 3. ยาสังฆแพทย์ 4. ยามหานิล และ 5. ยาสมมิต์ใหญ่ ดังนี้

ตารางที่ 1 ยาพรหมพักตร์

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์โรคนิทาน
ชื่อยา	พรหมพักตร์	พรหมพักตร์น้อย	พรหมพักตร์น้อย
ส่วนประกอบ	มหาหิงคุ์ 1 บาท	มหาหิงคุ์ 1	มหาหิงคุ์ 1
	ยาดำ 1 บาท	ยาดำ 1	ยาดำ 1
	ผลจันทน์ 2 สลึง	ผลจันทน์ 1	ผลจันทน์ 1
	ดอกจันทน์ 2 สลึง	ดอกจันทน์ 1	ดอกจันทน์ 1
	การบูร 1 บาท 1 สลึง	การบูร 1 (สิ่งละ 4 ส่วน)	การบูร 1 (สิ่งละ 4 ส่วน)
	กระวาน 1 บาท	-	กระวาน 1
	-	กานพลู 1 (สิ่งละ ส่วน)	กานพลู 1 (สิ่งละ ส่วน)
	ดีปลี 1 บาท	-	-
	พริกไทยจำนวน เท่ากับยาทั้งหมด	ถ้าไม่มีพริกหอมให้ ใช้พริกไทยล่อนก็ได้	-
	-	พริกหอมเท่ากับ จำนวนยาทั้งหมด	จะใช้พริกล่อนหรือ พริกหอมก็ได้ใส่ จำนวนเท่ายา ทั้งหมด

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์โรคนิทาน
ชื่อยา	พรหมพักตร์	พรหมพักตร์น้อย	พรหมพักตร์น้อย
วิธีการปรุงยา	บดเป็นแท่งปั้นเท่าผลมะแว้ง	บดเป็นแท่งปั้นเท่าผลมะแว้งเครือ	บดเป็นแท่งปั้นเท่าผลมะแว้งเครือ
วิธีการใช้ยา	รับประทานตามอาการ	รับประทาน 9 วัน 11 วัน 15 วัน วันละ 1 เม็ด ทาบ้าง	รับประทาน 9 เม็ด 11 เม็ด 15 เม็ด
กระสายยา ⁷	น้ำมะนาว	น้ำเปลือกมะรุม	-
สรรพคุณ	1. ถ้าจะแก้ลมให้ละลายด้วยยาดังกล่าวด้วยน้ำละลายเมล็ดมะรุม 9 เมล็ดก็ได้	ถ้ามีอาการชักมือเท้ากำน้ำตาตก น้ำลายฟูม ลิ้นกระด้าง คางแข็ง ไม่รู้สึกตัว ให้นำตัวยานี้พ่นด้วย “น้ำเปลือกมะรุม” หรือ “น้ำร้อนก็ได้”	1. ถ้ามีอาการชักมือเท้ากำน้ำตาตก งอ น้ำตาตก น้ำลายฟูมปาก ลิ้นกระด้างคางแข็ง ไม่รู้สึกตัว ให้พ่นตัวยานี้กับ “น้ำร้อน” หรือ “น้ำเปลือกมะรุม”

⁷ เครื่องแทรกยาเพื่อทำให้กินยาได้ง่ายขึ้นหรือทำให้ยาออกฤทธิ์ดีขึ้น (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine 2010: 29).

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์โรคนิตาน
ชื่อยา	พรหมพักตร์	พรหมพักตร์น้อย	พรหมพักตร์น้อย
สรรพคุณ (ต่อ)	2. ถ้าจะแก้อาการ “กำ ตืนกำตาเหลือกไป” ⁸ หรือ น้ำลายฟูมปาก อาการคางแข็ง (ขากรรไกรแข็ง) ไม่ รู้สึกตัว ให้นำเปลือก มะรุมาตำให้แหลก แล้วละลายน้ำร้อนแล้ว รับประทาน ซึ่งตัวยานี้ สามารถแก้อาการ “มุดกิด” “ทุตตะ คาค” ⁹ และ “อุปทม” ¹⁰ ได้ด้วย		
ที่มา	(Sangngern 2019: 2 - 3)	(Ministry of Education 1999: 341)	(Ministry of Education 1999: 591)

⁸ มีอกำเท่ากำตาเหลือกตาซ้อน อาการหนึ่งของไข้รากสาด (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine 2010: 87).

⁹ ทั้ง 2 อาการนี้เป็นอาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะสตรี **มุดกิด** หมายถึง โรคชนิดหนึ่ง เกิดกับผู้หญิง ผู้ป่วยมักมีระดูขาว ปัสสาวะขุ่นข้น บางครั้งบริเวณขอบทวารเบาอาจเป็นเม็ดหรือแผล คัน เปื่อย แสบ เหม็นคาว มีอาการแสบอก กินอาหารไม่รู้รส ปวดหลัง เสียวมดลูก (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine, 2010: 206) ซึ่ง **ทุตตะคาค** น่าจะหมายถึง **มุดฆาต** คือ โรคชนิดหนึ่งที่ทำให้เกิดความผิดปกติของน้ำปัสสาวะ (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine 2010: 207).

¹⁰ โรคที่เกิดขึ้นได้ทั้งบุรุษและสตรี เป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะและอวัยวะสืบพันธุ์ ผู้ป่วยจะมี อวัยวะเพศแดง บวม เป็นหนอง ปัสสาวะขจัด (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine 2010: 280).

จากตารางที่ 1 การศึกษาเปรียบเทียบยาพหุผสมพริกในตำรายาวัตใหม่พหุผสมพิราม กับคัมภีร์ธาตุวิภังค์และคัมภีร์โรคนิทาน (เนื่องจากสองคัมภีร์นี้ปรากฏยาตำรับชื่อพหุผสมพริก) ผลการศึกษาพบว่า

1. ชื่อตำรับยา มีความคล้ายคลึงกัน (พหุผสมพริก) แต่คัมภีร์ธาตุวิภังค์และโรคนิทานใช้ชื่อตำรับว่า “พหุผสมพริกน้อย”¹¹

2. ส่วนประกอบ มีตัวยาหลายตัวที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ **มหาหิงคุ์ ยาตำผลจันทร์ ดอกจันทร์ และการบูร**

ตัวยา 1 ตัว ที่พบใน 2 ตำรายา คือ **กระวาน** (พบในตำรายาวัตใหม่พหุผสมพิราม และคัมภีร์โรคนิทาน) ตัวยาที่ไม่พบในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงคือ ดีปลี

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตำรายาวัตใหม่พหุผสมพิราม ใช้ “พริกไทย” ในจำนวนเท่ากับตัวยาทั้งหมด แต่คัมภีร์ธาตุวิภังค์และชวदार ใช้พริกหอม, พริกไทยอ่อน และพริกกล่อน การใช้พริกไทยในตำรายาวัตใหม่พหุผสมพิราม น่าจะใช้สมุนไพรที่มีสรรพคุณร้อน เช่นเดียวกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง

ในด้านของจำนวนของตัวยาแต่ละชนิดนั้นแตกต่างกัน คือ ในตำรับยาวัตใหม่พหุผสมพิราม ระบุจำนวนแต่ละตัวยา แต่คัมภีร์ธาตุวิภังค์และโรคนิทาน ใช้การระบุแบบ “อัตราส่วน”

3. วิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่า “บด” ตัวยาทั้งหมดแล้ว “ปั้น” เป็นแท่งขนาดเท่า “ผลมะแว้ง” ซึ่งคัมภีร์ธาตุวิภังค์และโรคนิทานว่า “มะแว้งเครือ”

4. วิธีการใช้ยา ตำรับยาวัตใหม่พหุผสมพิราม และคัมภีร์โรคนิทานว่าใช้รับประทาน แต่คัมภีร์ธาตุวิภังค์ว่า ทั้งรับประทานและทา

5. กระจายยา ตำรับยาวัตใหม่พหุผสมพิราม ว่าน้ำมะนาว แต่คัมภีร์ธาตุวิภังค์ว่าใช้น้ำเปลือกมะรุ่ม ส่วนคัมภีร์โรคนิทานไม่ปรากฏ

¹¹ นอกจากตำรับยาพหุผสมพริกน้อยซึ่งมุ่งใช้รักษาโรคเกี่ยวกับสตรีแล้ว ยังมีอีกหลายตำรับที่มุ่งรักษาโรคกลุ่มอาการเกี่ยวกับโลหิตสตรีเช่น ยาพหุผสมภักตร์กลาง ในคัมภีร์ธาตุวิภังค์ ใช้แก้อาการโลหิตเน่า (Ministry of Education 1999: 341).

6. สรรพคุณ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ว่า **หากจะแก้ลม** ให้ละลายด้วยยาทั้งหมดด้วย “น้ำเมล็ดมะรุม 9 เมล็ด”¹² แต่หากจะแก้อาการ “กำตืนกำตาเหลือกไป” ให้ละลายด้วยยาด้วย “น้ำเปลือกมะรุม”¹³ แล้วละลายด้วย “น้ำร้อน” ซึ่งคล้ายกับกระสายยาในคัมภีร์ธาตุวิงศ์เป็นอย่างยิ่ง ส่วนคัมภีร์ธาตุวิงศ์ว่า ด้วยานี้ใช้แก้อาการเดียวกัน เพียงแต่ต้อง “พ่น” ด้วย “น้ำเปลือกมะรุมหรือน้ำร้อน” ก็ได้ ส่วนคัมภีร์โรคินิทานว่า ให้ฝนด้วยานี้กับน้ำร้อน “หรือ” น้ำเปลือกมะรุม แล้วรับประทาน

อีกทั้งในตำรายาวัตใหม่ยังกล่าวว่า “ตำรับยานี้ยังแก้อาการ มุตกิต ทุดทะคาด (มุตฆาต) และอุปทม อันเป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะของบุรุษและสตรี” ซึ่งไม่มีปรากฏในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงทั้งคัมภีร์ธาตุวิงศ์และโรคินิทาน

ตารางที่ 2 ยาไฟประลัยกัลป์

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์มหาโชตรัต	คัมภีร์เกษย
ชื่อยา	ไฟประลัยกัลป์	ไฟประลัยกัลป์	ไฟประลัยกัลป์
ส่วนประกอบ	ผลจันทร์ 1 สลึง	ผลจันทร์ 2 สลึง	ผลจันทร์ 1
	ชิง 1 สลึง	ชิงแห้ง 1 บาท	-
	กระเทียม 1	-	กระเทียม 1
	สังข์ 1 เฝือก 1 สลึง	-	-
	เกลือ 1 สลึง	-	-
	สารส้ม 1 สลึง	-	-
	ดินประสีว 1 สลึง	-	-

¹² เมล็ดมะรุม บดพอกแก้ปวดตามข้อ แก้ไข้ บำรุงกำลัง ดับพิษร้อน แก้ชืดเบา (Bunyapraphatsara (ed.) 1999: 694).

¹³ เปลือกมะรุม คุมธาตุอ่อน ๆ ขับลมในลำไส้ให้ผายและเรอ บำรุงธาตุ แก้ฝี แก้พยาธิ ตัดต้นลม แก้ไข้สันนิบาต แก้จุกเสียดแน่นเพ้อ แก้ไข้ บำรุงหัวใจ (Bunyapraphatsara (ed.) 1999: 693).

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์มหาโชตรัต	คัมภีร์ไภษย
ชื่อยา	ไฟประลัยกัลป์	ไฟประลัยกัลป์	ไฟประลัยกัลป์
ส่วนประกอบ (ต่อ)	เทียนดำ 1 สลึง	-	-
	เทียนขาว 1 สลึง	-	-
	ขมิ้นอ้อย 1 ชั่ง	-	-
	กระชาย 2 สลึง	-	-
	-	พริกเทศ 1 บาท	-
	-	พริกไทย 1 บาท	-
	-	การบูร 2 สลึง	-
	-	แก่นแสมทะเล จำนวนเท่ายาทั้งหมด	-
	-	-	ดอกจันทน์ 1
	-	-	กระวาน 1
	-	-	กานพลู 1
	-	-	ดีปลี 1
	-	-	ลูกในสวาด 1
	-	-	ลูกในเสบ้า 1
	-	-	บุงรอก 1
-	-	อุตพิต 1	
-	-	กระดาด 1 หัว	

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์มหาโชตรัต	คัมภีร์โกษย
ชื่อยา	ไฟประลัยกัลป์	ไฟประลัยกัลป์	ไฟประลัยกัลป์
ส่วนประกอบ (ต่อ)	-	-	ตัวยาทั้งหมดนี้ นำ สิ่งละ 6 สิ่ง ผสมกับ - ราก เจตมูลเพลิง 1 ตำลึง - พริกเทศ 1 ตำลึง - พริกไทยเท่ากับ ตัวยาทั้งหมด
วิธีการปรุงยา	นำตัวยาทั้งหมด บดละเอียดแล้ว ละลายด้วย “น้ำส้มสายชู”	นำตัวยาทั้งหมด บดเป็นผงละลาย ด้วย “น้ำผึ้ง”	นำตัวยาทั้งหมด ตำเป็นผงละลาย ด้วย “น้ำผึ้ง”
วิธีการใช้ยา	รับประทาน	รับประทาน	รับประทาน จำนวน 1 สิ่ง
กระสายยา	-	-	-
สรรพคุณ	แก้โลหิตหนาวทั้งปวง	ขับโลหิตเน่าร้าย ทั้งปวง	แก้กระษัยทัน จุก เสียดในอก สะท้านหนาวเย็น
ที่มา	(Sangngern 2019: 24)	(Ministry of Education 1999: 502)	(Ministry of Education 1999: 739)

จากตารางที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบยาไฟโพรลีสกัลป์ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กับคัมภีร์มหาโชตรัตและคัมภีร์โกษย (เนื่องจากสองคัมภีร์นี้ปรากฏยาตำรับชื่อไฟโพรลีสกัลป์) ผลการศึกษาพบว่า

1. ชื่อตำรับยา เหมือนกันทุกฉบับ
2. ส่วนประกอบ มีตัวยา 1 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ **ผลจันทร์** มีตัวยาที่พบใน 2 ตำรายา (ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม และคัมภีร์มหาโชตรัต) คือ **ชิง** (มหาโชตรัตว่า ชิงแห้ง) ส่วน **กระเทียม** นั้นพบทั้งตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม และคัมภีร์โกษย สำหรับตัวยาจากตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์อื่น คือ **สังข์ เกลือ สารส้ม ดินประสิ่ว เทียนดำ เทียนขาว ขมิ้นอ้อย และกระชาย**
3. วิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่านำตัวยาทั้งหมด “บด” ให้ละเอียดแต่ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ว่า ละลายด้วย “น้ำส้มสายชู” แต่คัมภีร์มหาโชตรัตและโกษยว่า “น้ำผึ้ง”
4. วิธีการใช้ยา ทุกฉบับว่ารับประทาน แต่ในคัมภีร์โกษยระบุจำนวนที่รับประทาน คือ 1 สลึง (3.75 กรัม)
5. กระสายยา ไม่พบกระสายยาทั้ง 3 ฉบับ
6. สรรพคุณ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ว่า แก่โลหิตหนาว คัมภีร์มหาโชตรัตว่า ขับโลหิตเสีย คัมภีร์โกษยว่า แก่กระษัย จุกเสียดและ แก่ “สะท้านหนาวเย็น” เมื่อพิจารณาแล้ว สะท้านหนาวเย็นน่าจะหมายถึงอาการจับไข้

ตารางที่ 3 ยาสังฆแพทย์

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์มหาโชตรัต	คัมภีร์มหาโชตรัต
ชื่อยา	สังกะแพด	สังฆแพทย์ (ใหญ่)	สังฆแพทย์ (น้อย)
ส่วนประกอบ	เทียนดำ 1	เทียนดำ จาก เทียนทั้ง 5 ¹⁴	เทียนดำ 2 สลึง
	สังข์ 1	สังข์ 1	สังข์ 6 บาท
	ชิง 1 ใน ตรีภูก ¹⁵	ชิงแห้ง 1	-
	ไพล 1	-	ไพล 2 สลึง
	พริกไทยและตีปลี ใน ตรีภูก	-	-
	เปล้า 1	-	-
	รากพันงูแดง 1	-	-
	-	โกฐทั้ง 5 ¹⁶	-
	-	ผลสมอไทย 1	-
	-	ผลสมอพิเภก 1	-
	-	ผลผักชีล้อม 1	-
	-	ผลผักชีลาว 1	-
	-	เกลือสินเธาว์ 1	-

¹⁴ เบญจเทียน คือ เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก และเทียนตาตึกแตน (Ministry of Education 1999: 830).

¹⁵ พิกัดยารสเผ็ดร้อน 3 อย่าง คือ ชิงแห้ง พริกไทย และตีปลี (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine 2010: 140).

¹⁶ เบญจโกฐ คือ โกฐหัวบัว โกฐสอ โกฐเขมา โกฐเชียง และโกฐจุฬาลัมพา (Ministry of Education 1999: 829).

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์มหาโชตรัต	คัมภีร์มหาโชตรัต
ชื่อยา	สังกะแพด	สังข์แพทย์ (ใหญ่)	สังข์แพทย์ (น้อย)
ส่วนประกอบ (ต่อ)	-	น้ำประสานทอง 1	-
	-	หัวอุตพิต 1	-
	-	เบี้ยตัวผู้ 1	-
	-	มหาหิงค์ 1	-
	-	พริกอ่อน 1	-
	-	การบูร 1 นำยาทั้งหมดใน จำนวนเท่ากันบด เป็นผงไว้	-
	-	-	ดินประสีขาว 1 บาท
	-	-	ผลจันทน์ 1 สลึง
	-	-	เทียนขาว 2 สลึง
	-	-	เกลือ 1 สลึง
	-	-	ขมิ้นอ้อย 1 บาท
	-	-	หัวกระชาย 2 สลึง
	-	-	หัวหอม 2 สลึง
-	-	หัวกระเทียม 2 สลึง	

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์มหาโชตรัต	คัมภีร์มหาโชตรัต
ชื่อยา	สังกะแพด	สังขแพทย์ (ใหญ่)	สังขแพทย์ (น้อย)
วิธีการปรุงยา	นำตัวยาทั้งหมดตำเป็นผง แล้วละลายด้วย “น้ำร้อน” “ทราวม ตัดลงกินหาย”	ถ้าจะทำยา “รุใหญ่” ให้นำผลสลอด เท่ายาทั้งหลาย ถ้าจะให้เป็น “ยามาย” เอาผลสลอด 2 ส่วน บดกินหนัก 2 ไพ (ถ้าเป็นหญิงกิน 1 ไพ)	นำตัวยาทั้งหมดบดเป็นแท่งไว้ละลายด้วย “น้ำส้มซ่า”
วิธีการใช้ยา	รับประทาน	รับประทาน	รับประทาน
กระสายยา	-	-	-
สรรพคุณ	แก้หนาว 5 ชนิด แตกพิการ	แก้โลหิตเน่าร้าย ริดสีดวง คุณไสย	แก้โลหิตเน่าร้าย
ที่มา	(Sangngern 2019: 24)	(Ministry of Education 1999: 496)	(Ministry of Education 1999: 496)

จากตารางที่ 3 การศึกษาเปรียบเทียบยาสังขแพथย์ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กับคัมภีร์มหาโชตรัต ซึ่งพบทั้งตำรับยาสังขแพथย์ใหญ่และน้อย ผลการศึกษาพบว่า

1. ชื่อตำรับยา ชื่อตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม คือ “สังกะแพด” ซึ่งน่าจะมีความหมายไปในทิศทางเดียวกับ “สังขแพथย์” ในคัมภีร์มหาโชตรัต

2. ส่วนประกอบ มีตัวยา 2 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ “เทียนดำ”¹⁷ และ “สังข์”¹⁸ มีตัวยา 2 ตัวที่พบใน 2 ตำรายา คือ **ชิง** (คัมภีร์มหาโชตรัตว่า ชิงแห้ง) และ **ไหล** สำหรับตัวยาจากตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์อื่น คือ **เปล้า รากพันงแดง พริกไทย และติปลี**

3. วิธีการปรุงยา ค่อนข้างต่างกัน คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามว่า นำตัวยาทั้งหมดบดเป็นผงแล้ว “ละลายด้วยน้ำร้อน ทรมาดัดลงรับประทานหาย” คัมภีร์มหาโชตรัตยาสังขแพथย์ใหญ่ว่า ถ้าจะทำยาใหญ่¹⁹ ให้ใส่ผลสลอดผสมเท่าจำนวนยาทั้งหลาย ถ้าจะทำเป็นยาผาย (ยาระบาย) ให้นำผลสลอด 2 ส่วน บดรับประทาน น้ำหนัก 2 ไพ (0.94 กรัม) คัมภีร์มหาโชตรัต ยาสังขแพथย์น้อยว่าให้นำตัวยาทั้งหมดบดเป็นแท่งแล้วละลายด้วย “น้ำส้มซ่า” รับประทาน

4. วิธีการใช้ยา ทุกฉบับว่ารับประทาน

5. กระจายยา ไม่พบกระจายยาทุกฉบับ

6. สรรพคุณ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามแตกต่างไปจากคัมภีร์มหาโชตรัต คือ ใช้แก่นัว 5 ชนิด แต่ยาสังขแพथย์ใหญ่ - น้อยในคัมภีร์มหาโชตรัตว่าใช้แก้โลหิตเน่าร้าย

¹⁷ ใบและต้น รสเผื่อน แก้กษณะใน เปลือกและต้น รสเผื่อน ขับระดู เมล็ด รสเผ็ดขม ขับเสมหะใน ร่ากาย ขับลมในลำไส้ แก้อาเจียน บำรุงโลหิต (Wuthidhamavech 1997: 237).

¹⁸ สรรพคุณทางยาของสังข์ โดยสังข์ที่ใช้ทำยาจะใช้สังข์อุตุรารวด (สังข์เวียนซ้าย) โดยนำมาเผาไฟ เอาเถ้า เรียกว่า เถ้าเปลือกหอยสังข์ (Conch Shell Ash) ซึ่งมีองค์ประกอบเป็นเกลือแมกนีเซียมซิลิเกต (Silicate of Magnesia) ทำให้เป็นผง โรยแผลเนื้อร้ายหรือใช้ภายในเป็นยาแก้ไข้ รากสาดหนองใน ปวดมวนในท้อง ปวดท้องเนื่องจากอาหารไม่ย่อยและโรคตีซ่าน (Sankha 2018).

¹⁹ เรียกประเภทยาที่ปรุงแล้ว ใช้เป็นยาถ่าย ยาขับ เป็นต้น (Ministry of Education 1999: 845).

ตารางที่ 4 ยามทานิล

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ปฐมจินตา
ชื่อยา	มทานิล	มทานิล
ส่วนประกอบ	ขิง	ขิงแห้ง สลึงเพียง
	ใบขี้เหล็ก	-
	ใบหัสสุณ	-
	ใบมะตูม	-
	ใบหนาด	-
	ใบยางทวาย	-
	ใบสะเดา	-
	ใบคนที่สอ	-
	มหาพิมเสน	-
	ขี้เขม่า	-
	สบ้าลึงลูก 1 เผาไหม้	-
	ผักแพวทั้ง 2	-
	กก	-
	พริก	-
	ดีปลี	-
	ว่านน้ำ	-
	-	กระดุกงูทับทง 1 สลึง
	-	ผักแพวแดง 1 สลึง
	-	สหัสสุณเทศ 1 สลึง
	-	ข่าตาแดง 1 สลึง
-	พริกอ่อน 1 สลึง	
-	ดีปลี 1 สลึง	
-	กระวาน 1 สลึง	

คัมภีร์	ตำรายาวัดใหม่ๆ	คัมภีร์ปฐมจินดา
ชื่อยา	มหานิล	มหานิล
ส่วนประกอบ (ต่อ)	-	ผลตุ้มกาแดง 1 สลึง
	-	ขมิ้นอ้อย 1 สลึง
	-	ลิ้นทะเล 1 สลึง
	-	น้ำประสานทอง 1 เฝือก
	-	ดินประสิวขาว 1 เฝือก
	-	สารส้ม 1 เฝือก
	-	รากดินขี้ 1 บาท
	-	ดีจระเข้ 2 ไพ
	-	ดีงูเหลือม 2 ไพ
	-	ดีงูเห่า 2 ไพ
วิธีการปรุงยา	บดให้ละเอียด	นำตัวยาทั้งหมดบดให้ละเอียด ทำเป็นแท่งไว้
วิธีการใช้ยา	ละลายทาหรือรับประทานตาม อาการ	ละลายกับ “น้ำสุรา” รับประทาน
กระสายยา	-	-
สรรพคุณ	1. ถ้าผู้ป่วยเป็นไข้รู้สึกร้อนให้ ละลาย “น้ำขิง” 2. ถ้าผู้ป่วยเป็นไข้รู้สึกหนาวให้ ละลาย “น้ำร้อน” 3. ถ้าผู้ป่วยมีอาการมั่วให้ ละลาย “น้ำดอกไม้” รับประทาน	แก้พิษขางแดงและขางทั้งปวง
ที่มา	(Sangngern 2019: 69)	(Ministry of Education 1999: 196)

จากตารางที่ 4 การศึกษาเปรียบเทียบยามาหานิลในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กับคัมภีร์ปฐุมจินดา ผลการศึกษาพบว่า

1. ชื่อตำรับยา ตรงกัน
2. ส่วนประกอบ พบทั้ง 2 ฉบับ คือ ชิง (คัมภีร์ปฐุมจินดาว่าชิงแห้ง) ส่วนอีกตัวยาที่ใกล้เคียงกันคือ ใบหัสศุณและสหัสศุณเทศ
3. วิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่านำตัวยาทิ้งหมดบดให้ละเอียด แต่คัมภีร์ปฐุมจินดาว่าหลังจากบดแล้วให้ทำเป็นแท่งไว้
4. วิธีการใช้ยา ตำรับยาวัตใหม่พรหมพิรามว่าละลาย (ด้วยอะไรไม่ปรากฏ) จะทาหรือรับประทานตามอาการที่เกิด ส่วนคัมภีร์ปฐุมจินดาว่า ละลายกับสุราแล้วรับประทาน
5. กระจายยา ไม่พบกระจายยาทุกฉบับ
6. สรรพคุณ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ระบุตามอาการว่า ถ้าผู้ป่วยเป็นไข้รู้สึกร้อนให้ละลาย “น้ำจิง” ถ้าผู้ป่วยเป็นไข้รู้สึกร้อนให้ละลาย “น้ำร้อน” ถ้าผู้ป่วยมีอาการมัวให้ละลาย “น้ำดอกไม้” รับประทาน ส่วนคัมภีร์ปฐุมจินดาว่าแก้พิษขางแดงและขาง²⁰ ฟังปวง

²⁰ โรคเด็กประเภทหนึ่ง มักเกิดในเด็กเล็ก ทำให้มีอาการตัวร้อน เชื่อมซิม ปากแห้ง อาเจียน กินอาหารไม่ได้ ท้องเดิน มีเม็ดขึ้นในปาก ในคอ ลิ้นเป็นฝ้า (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine 2010: 123).

ตารางที่ 5 ยาสสมิทธีใหญ่

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์ชวดาร
ชื่อยา	สมบิตใหญ่	มหาสมิทธีใหญ่	มหาสมิทธีใหญ่
ส่วนประกอบ	จันทน์แดง ใน จันทน์ทั้ง 2	จันทน์แดง 1	จันทน์แดง
	ใบพิมเสน	-	ใบพิมเสน
	ดอกกระดังงา	-	ดอกกระดังงา
	จันทน์ขาว	-	จันทน์ขาว
	-	ดอกจำปา 1	ดอกจำปา
	-	ดอกบุนนาค 1	ดอกบุนนาค
	-	ดอกพิกุล 1	ดอกพิกุล
	-	อำพันทอง 1	อำพันทอง
	-	กรูงเขมา 1	กรูงเขมา
	-	ผลจันทน์ 1	ผลจันทน์
	-	ดอกจันทน์ 1	ดอกจันทน์
	-	เนระพูสี 1	เนระพูสี
	-	กานพลู 1	กานพลู
	จำปา	-	-
	บุนนาค	-	-
	พิกุล	-	-
	ใบหนาด	-	-
	ว่านเปราะ	-	-
	ว่านกีบแรด	-	-
	ว่านร้อนทอง	-	-
ราก สามสิบ	-	-	

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์ชวดาร
ชื่อยา	สมบิตใหญ่	มหาสมิทธีใหญ่	มหาสมมิตใหญ่
ส่วนประกอบ (ต่อ)	เกสรสารภี	-	-
	เกสรการะเกด	-	-
	บัวหลวง	-	-
	เกสรลำเจียก	-	-
	ดอกคัตเค้า	-	-
	เกสรบัวเผื่อน	-	-
	สัตบุตุ	-	-
	สัตตบรรณ	-	-
	บัวจงกลนี	-	-
	เขี้ยวเสือ	-	-
	เขี้ยวจระเข้	-	-
	เขี้ยวหมูเถื่อน (หมูป่า)	-	-
	นอแรด	-	-
	เขากวาง	-	-
	งาช้าง	-	-
	เขาควายวัว	-	-
	เขาแพะแกะ	-	-
	-	ชะมด 1	-
	-	พิมเสน 1	-
	-	จันทน์เทศ 1	-
-	กฤษณา 1	-	
-	กะล่ำก๊ก 1	-	

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตวิภังค์	คัมภีร์ขวदार
ชื่อยา	สมบิตใหญ่	มหาสมิทธิใหญ่	มหาสมมติใหญ่
ส่วนประกอบ (ต่อ)	-	โกฐเชียง 1	-
	-	ขอนดอก 1	-
	-	เปราะหอม 1	-
	-	โกฐสอ 1	-
	-	โกฐหัวบัว 1 ตัวยาทั้งหมดอย่าง ละ 2 สลึง	-
	-	ผลกระวาน 1	-
	-	พริกหอม 1	-
	-	ชิงแห้ง 1	-
	-	ดีปลี 1	-
	-	เจตมูลเพลิง 1	-
	-	อำพันแดง 1	-
	-	แฝกหอม 1	-
	-	หัวแห้วหมู 1	-
	-	ใบสะเดา 1	-
	-	หญ้าตีนนก 1	-
	-	เกสรบัวหลวงขาว 1	-
	-	เกสรบัวหลวงแดง 1	-
-	สັตบงกช 1	-	
-	นิลอุบล 1	-	

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์ชวดาร
ชื่อยา	สมบิตใหญ่	มหาสมิทธิใหญ่	มหาสมมติใหญ่
ส่วนประกอบ (ต่อ)	-	จกกลนี 1	-
	-	บัวเพื่อน 1	-
	-	บัวขม 1	-
	-	มะลิ 1	-
	-	สารภี 1	-
	-	สมอไทย 1	-
	-	สมอพิเภก 1	-
	-	มะขามป้อม 1	-
	-	เทียนดำ 1	-
	-	เทียนแดง 1	-
	-	เทียนตากบ 1	-
	-	เทียนตาคู้แค้น 1	-
	-	ดอกกระดังงา 1	-
	-	โกฐเขมา 1	-
	-	โกฐน้ำเต้า 1	-
	-	โกฐพุงปลา 1	-
	-	โกฐก้านพร้าว 1	-
	-	นำตัวยาทั้งหมด อย่างละ 1 บาท	-
	-	ดิงเหลื่อม 2 สลึง	-
	-	-	ดอกลำเจียก
-	-	ดอกสารภี	

คัมภีร์	ตำรายาวัดใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์ขวदार
ชื่อยา	สมบิตใหญ่	มหาสมิทธิใหญ่	มหาสมมิทใหญ่
ส่วนประกอบ (ต่อ)	-	-	ดอกบัวแดง
	-	-	ดอกบัวขาว
	-	-	ดอกลินจงขาว
	-	-	ดอกลินจงเขียว
	-	-	ดอกมะลิลา
	-	-	ดอกมะลิซ้อน
	-	-	ดอกการะเกด
	-	-	ดอกมะกรูด
	-	-	ดอกมะนาว
	-	-	ดอกส้มโอ
	-	-	ดอกส้มซ่า
	-	-	ดอกสะเดา
	-	-	ดอกพยอม
	-	-	ดอกโยทะกา
	-	-	ดอกกุ่มน้ำ
	-	-	ดอกกุ่มบก
	-	-	ดอกมหาหงส์
	-	-	ดอกข่า
	-	-	กระวาน
	-	-	อบเชยเทศ
-	-	อบเชยไทย	

คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุนิรุกต์	คัมภีร์ชวदार
ชื่อยา	สมบิตใหญ่	มหาสมิทธิใหญ่	มหาสมมติใหญ่
ส่วนประกอบ (ต่อ)	-	-	ชะลูด
	-	-	ชะเอม ทั้ง 2
	-	-	รากระย่อม
	-	-	รากไคร้เครือ
	-	-	ค้อนกลอง
	-	-	ทองพันชั่ง
	-	-	พิศนาค
	-	-	เบญจกานี
	-	-	เทียนทั้ง 7
	-	-	โกฐทั้ง 11
	-	-	กฤษณา
	-	-	กะล่ำก๊ก
	-	-	ขอนดอก
	-	-	ขมดเชียง
	-	-	ขมดสด
	-	-	พิมเสน
	-	-	อำพันมูลปลา
	-	-	หญ้าฝรั่ง

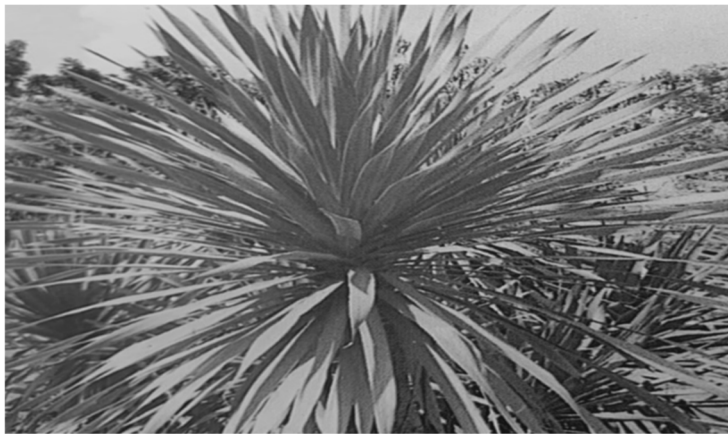
คัมภีร์	ตำรายาวัตใหม่ฯ	คัมภีร์ธาตุวิภังค์	คัมภีร์ชวดาร
ชื่อยา	สมบิตใหญ่	มหาสมิทธิใหญ่	มหาสมมิทใหญ่
วิธีการปรุงยา	นำตัวยาทั้งหมด บดละลาย “น้ำจันทน์ทั้ง 2” ก็ได้ “น้ำดอกไม้” ก็ได้ แล้วตัดด้วย “ดิ่ง”	บดแล้วปั่นเป็น แท่งละลาย “น้ำดอกไม้”	นำตัวยาทั้งหมดใน จำนวนเท่ากันบดให้ ละเอียดแล้วผสม “น้ำดอกไม้เทศ” ปั่นเป็น เม็ล็ดเท่าพริกไทย ผึ่งไว้ ในร่มจนแห้ง
วิธีการใช้ยา	รับประทาน	ทั้งรับประทาน และทา	-
กระสายยา	-	-	น้ำกระสายยักใช้ตามควร กับโรค ²¹
สรรพคุณ	แก้เชื่อม แก้ กระหายน้ำ แก้ ทุรนทุราย แก้ ระส่ำระสาย แก้ฝีเข้า	แก้ไข้รากสาด สันนิบาต 7 จำพวก แก้ไข้ พิษทั้งปวง	แก้ลมจุกเสียด แน่น หน้าอก แน่นท้อง แก้ ท้องร่วงพุงมาร ไล่เลื่อน แก้หืด แก้หอบ แก้โลหิต แก้ลม 108 จำพวก แก้ ช้ำสะดุ้ง แก้จักขุมืด จักขุมัว แก้ลิ้นกระด้าง คางแข็ง
ที่มา	(Sangngern 2019: 68)	(Ministry of Education 1999: 331)	(Ministry of Educa- tion 1999: 562)

²¹ น่าจะเป็นที่มาของสำนวน ยักกระสาย ซึ่งหมายถึง เปลี่ยนแปลง (Ministry of Education 1999: 332).

จากตารางที่ 5 การศึกษาเปรียบเทียบยาสมมติใหญ่ในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม กับคัมภีร์ธาตุวิงศ์และคัมภีร์ชวดาร ผลการศึกษาพบว่า

1. ชื่อตำรับยา ค่อนข้างเหมือนกัน คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามว่า “สมบิตใหญ่” พิจารณาแล้วพบว่า มีความหมายไปในทิศทางเดียวกับ “สมมติใหญ่” เมื่อตรวจสอบกับคัมภีร์หลวงพบยาตำรับยาที่ใกล้เคียง คือ “มหาสมมติใหญ่” และ “มหาสมมติใหญ่”

2. ส่วนประกอบ ตำวยา 1 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ “จันทน์แดง”²² มีตำวยา 12 ตัว ที่พบใน 2 ตำรายา คือ ใบพิมเสน ดอกกระดังงา จันทน์ขาว (ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม และคัมภีร์ชวดาร) ส่วนตำวยา ดอกจำปา ดอกบุนนาค ดอกพิกุล อำพันทอง กรุงเขมา ผลจันทน์ ดอกจันทน์ เนระพูสี และกานพลู (พบในคัมภีร์ธาตุวิงศ์และชวดาร)

ภาพที่ 3 ต้นจันทน์ผาเมื่อผ่านกรรมวิธีลงแก่นจะกลายเป็น
จันทน์แดงหรือจันทน์แดงผา

Source: Wuthidhamavech 1997: 166

²² ใช้แก่น รสขมเย็น แก้ไอที่เกิดจากชางและตี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อตีพิการ แก้บาดแผล (Wuthidhamavech 1997: 166).

3. วิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่า บดให้ละเอียด แต่ต่างกันในกระบวนการหลังจากนั้น คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ว่า นำตัวยาทั้งหมดบดละลาย “น้ำจันทน์ทั้ง 2” ก็ได้ “**น้ำดอกไม้**” ก็ได้ แล้วตัดด้วย “คิงู” (แต่ไม่กล่าวว่ตึงชนิดใด)

คัมภีร์ธาตุวิงศ์ ว่า บดแล้วปั้นเป็นแท่งละลาย “**น้ำดอกไม้**”

คัมภีร์ชวดาร ว่า นำตัวยาทั้งหมดในจำนวนเท่ากันบดให้ละเอียดแล้วผสม “**น้ำดอกไม้เทศ**” ปั้นเป็นเม็ดเท่าพริกไทย ผึ่งไว้ในร่มจนแห้ง

แต่ทุกฉบับมีจุดร่วมกัน คือ “**น้ำดอกไม้**” (เครื่องแทรกยาชนิดหนึ่ง ได้มาจากน้ำที่ลอยดอกมะลิทิ้งไว้ค้างคืน จะมีกลิ่นหอมใช้ประสมหรือละลายยา (Ministry of Education 1999: 809)

4. วิธีการใช้ยา ตำรับยาวัตใหม่พรหมพิราม คัมภีร์ธาตุวิงศ์ ว่า รับประทาน (คัมภีร์ธาตุวิงศ์ว่า ทาด้วยก็ได้) ส่วนคัมภีร์ชวดารไม่ปรากฏวิธีการใช้ยา

5. กระจายยา ตำรับยาวัตใหม่พรหมพิราม และคัมภีร์ธาตุวิงศ์ไม่ปรากฏ แต่คัมภีร์ชวดารว่า “น้ำกระจายยาก็ใช้ตามควรกับโรค”

6. สรรพคุณ ค่อนข้างแตกต่างกัน คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ว่า แก้วเชื่อม²³ พอแก้กระหายน้ำ แก้วทูนทุราย แก้วระส่ำระสาย และแก้วฝิเข้า คัมภีร์ธาตุวิงศ์ว่า แก้วใช้รากสาด สันนิบาต 7 จำพวก แก้วใช้พิษทั้งปวง คัมภีร์ชวดารว่า แก้วลมจุกเสียด แน่นหน้าอก แน่นท้อง แก้วท้องรุ่งพุ่งมาร ไล่เลื่อน แก้วหืด แก้วหอบ แก้วโลหิต แก้วลม 108 จำพวก แก้วชักสะตั้ง แก้วจักขุมิต จักขุมิว แก้วลิ้นกระด้างคางแข็ง

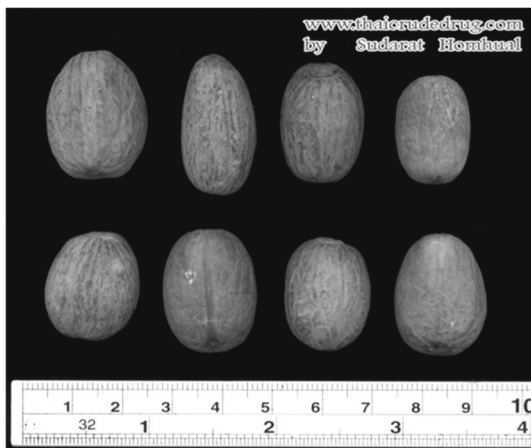
²³ ลักษณะอาการอย่างหนึ่งของผู้ป่วยที่เป็นโรคบางชนิดมีลักษณะอาการหน้าหมอง ซึม มีนง งตา ปริ้อ คล้ายจะเป็นไข้หรืออาการที่เกิดจากพิษไข้หรือพิษของโรคบางชนิด (Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine 2010: 121).

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบประเด็นสำคัญคือ สมุนไพรบางชนิดนั้นปรากฏทั้งในตำรับยาวัตใหม่พรหมพิราม และตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสมุนไพรเหล่านี้อาจจะมีผลทางสรรพคุณในการรักษาโรคนั้น ๆ สามารถอภิปรายโดยเรียงลำดับดังนี้

1. **ยาพรหมพัตร์** มีตัวยาหลายตัวที่พบทั้ง 3 ตำรายา (ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม, ธาตุวิมังค์ และคัมภีร์โรคนิทาน) คือ **มหาหิงคุ์ ยาตำ ผลจันทน์ ดอกจันทน์ และการบูร** โดยตำรายาพรหมพัตร์ทั้ง 3 ตำรับนี้สามารถใช้รักษาอาการ “ชักมือกำ เเทงอ น้ำตาตก น้ำลายฟูมปาก ลิ้นกระด้างคางแข็ง” หรือหากมีอาการร่วมอื่น ๆ ด้วยก็ให้ใช้ตำรับยาพรหมพัตร์ที่เหมาะสมตามอาการที่ระบุไว้ในสรรพคุณยาก็ได้

2. **ยาไฟประลัยกัลป์** พบตัวยา 1 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา (ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม คัมภีร์มหาโชตรัตและคัมภีร์โกษย) คือ “ผลจันทน์” (ลูกจันทน์) โดยผลจันทน์นี้น่าจะมีสรรพคุณสำคัญในการรักษาโรคเกี่ยวกับโลหิต ซึ่งเห็นได้จากการเปรียบเทียบสรรพคุณ²⁴

ภาพที่ 4

เครื่องยาลูกจันทน์

Source: Homhual

2010, 17 January

²⁴ ผลจันทน์เทศหรือจันทน์บ้าน รสฝาดร้อนหอม แก้อ่อนในกระหายน้ำ ชับลมบำรุงโลหิต (Wuthidhamavech 1997: 167).

3. **ยาสังฆแพทย์** ชื่อตำรับยานั้นอาจไปในทิศทางเดียวกันแต่วิธีการปรุงยา หรือสรรพคุณนั้นแตกต่างกันอย่างชัดเจน (ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ว่า แก้วน้ำ แต่ คัมภีร์มหาโชตรัต ว่า แก้วโลหิตเน่า) แต่ตัวยานี้เป็นที่น่าสังเกตคือ พบตัวยา 2 ตัวที่พบ ทั้ง 3 ตำรายา คือ “เทียนดำ” และ “สังข์”

4. **ยามหานิล**²⁵ ชื่อตำรับยานั้นตรงกันกับคัมภีร์ปฐมจินดา โดยพบตัวยาทั้ง 2 ตำรับยา คือ ชิง (คัมภีร์ปฐมจินดาว่า ชิงแห้ง) ซึ่งเป็นตัวยาที่มีรสร้อน สรรพคุณแก้ ทางลม แต่วิธีการปรุงยาและสรรพคุณนั้นแตกต่างกันอย่างชัดเจน

5. **ยาสมมติใหญ่** ถึงแม้ว่าชื่อตำรับยาก่อนข้างเหมือนกัน และพบตัวยา 1 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ “จันทน์แดง” ส่วนวิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่า บดให้ ละเอียด แต่ต่างกันในการบวนการหลังจากนั้น ซึ่งทุกฉบับมีจุดร่วมกันคือ “น้ำดอกไม้” เป็นตัวทำละลาย แต่สรรพคุณก่อนข้างแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตำบลด พรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก กับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับหลวงต่าง ๆ แล้วนั้น พบทั้งลักษณะร่วมและแตกต่าง สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. **ยาพรหมพิคตร** ในตำรับยาวัตใหม่พรหมพิราม มีชื่อตำรับยาที่คล้ายคลึง กับคัมภีร์ธาตวิภังค์และคัมภีร์โรคนิทาน แต่อาจต่างที่รายละเอียดปลีกย่อย มีตัวยา หลายตัวที่พบร่วมกัน คือ มหาหิงคุ์ ยาตำ ผลจันทน์ ดอกจันทน์ และการบูร ส่วน กระวาน (พบร่วมกับคัมภีร์โรคนิทาน) มีความต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องของจำนวน ตัวยา คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ระบุจำนวนแต่ละตัวยา แต่คัมภีร์ธาตวิภังค์และ

²⁵ ยามหานิล มีสรรพคุณแก้ไข้ จัดเป็นกลุ่มยารสเย็น การที่มีส่วนประกอบของชิงและยาอื่น ๆ ที่มี รสร้อนนั้น ท่านจึงลดฤทธิ์ของยาด้วยการนำยาทั้งหมดในตำรับไปเผาให้เป็นถ่านซึ่งเรียกว่า “วิธีการสุมยา” (นำยาทั้งหมดใส่หม้อดินปิดฝาให้สนิทนำไปเผาไฟจนยาที่อยู่ในหม้อกลายเป็น ถ่านสีดำ แล้วนำมาบดเป็นยา จึงเรียกว่ายามหานิล.

โรคหินตามระบุนิธิตอัตราส่วน ในเรื่องของการปรุงยาทุกฉบับใช้วิธีการบดแล้วปั่นเป็นแท่งขนาดเท่าผลมะแว้ง ซึ่งคัมภีร์ธาตวิภังค์และโรคหินตามว่า “มะแว้งเครือ” ส่วนวิธีการใช้ยาทุกฉบับว่าใช้รับประทาน แต่คัมภีร์ธาตวิภังค์ว่าสามารถทาได้อีกด้วย ด้านกระสายยา ตำรับยาวัตใหม่พรหมพิรามว่าน้ำมะนาว แต่คัมภีร์ธาตวิภังค์ว่าใช้น้ำเปลือกมะรุ้ม ส่วนสรรพคุณจะแตกต่างกันไปตามอาการของคนไข้แต่วิเคราะห์ภาพรวมแล้วมีลักษณะร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด และเป็นที่น่าสังเกตว่าตำรับยาพรหมพิภักตร์ของวัตใหม่พรหมพิราม ยังสามารถรักษาอาการมุตกิต ทุดตะคาค (มุตฆาต) และอุปทมได้อีกด้วย ซึ่งไม่ปรากฏสรรพคุณนี้ในตำรับยาพรหมพิภักตร์น้อยในตำราแพทยศาสตรสงเคราะห์ฉบับหลวง

2. ยาไฟประลัยกัลป์ ในตำรับยาวัตใหม่พรหมพิรามมีชื่อตำรับยาเหมือนกับคัมภีร์มหาโชตรัตและคัมภีร์โกษย โดยพบตัวยา 1 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ ผลจันท์น โดยวิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่านำตัวยาทั้งหมด “บด” ให้ละเอียด แตกต่างกันที่สารละลายซึ่งตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามว่าละลายด้วย “น้ำส้มสายชู” แต่คัมภีร์มหาโชตรัตและคัมภีร์โกษยว่า “น้ำผึ้ง” ในส่วนของวิธีการใช้ยาทุกฉบับว่ารับประทาน แต่ในคัมภีร์โกษยพบระบุนจำนวนที่รับประทาน คือ 1 สลึง (3.75 กรัม) ในด้านสรรพคุณ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามว่าแก้โลหิตหนาว คัมภีร์มหาโชตรัตว่าขับโลหิตเสีย คัมภีร์โกษยว่าแก้กระษัย จุกเสียดและแก้ “สะท้านหนาวเย็น” พิจารณาแล้วน่าจะมีจุดประสงค์ร่วมกันในเรื่องของมุ่งรักษาโลหิต

3. ยาสังฆแพทย ชื่อตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามคือ “สังฆแพทย” ซึ่งน่าจะมีความหมายไปในทิศทางเดียวกับ “สังฆแพทย” ในคัมภีร์มหาโชตรัต ในด้านตัวยา 2 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ “เทียนดำ” และ “สังข์” ด้านวิธีการปรุงยาต่างกันอย่างชัดเจน คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามว่านำตัวยาทั้งหมดบดเป็นผงแล้ว “ละลายด้วยน้ำร้อน ทรมาดัดลงรับประทานหาย” คัมภีร์มหาโชตรัต ยาสังฆแพทยใหญ่ว่าถ้าจะทำยาใหญ่ให้ผลตลอดผสมเท่าจำนวนยาทั้งหลาย ถ้าจะทำเป็นยาผาย (ยาระบาย) ให้นำผลตลอด 2 ส่วน บดรับประทานน้ำหนัก 2 ไพ (0.94 กรัม) คัมภีร์มหาโชตรัตยาสังฆแพทยน้อยกว่าให้นำตัวยาทั้งหมดบดเป็นแท่งแล้วละลายด้วย “น้ำส้มซ่า” รับประทาน ส่วนของวิธีการใช้ยา ทุกฉบับว่ารับประทาน ด้านสรรพคุณตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามแตกต่างไปจากคัมภีร์มหาโชตรัตอย่างชัดเจน คือ ใช้

“แก่นัว 5 ชนิด” แต่ยาสังฆแพทย์ใหญ่ - น้อยในคัมภีร์มหาโชตรัตว่า “ใช้แก้โลหิตเน่า ร้าย”

4. ยามหานิล ชื่อตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตรงกับตำรับยาในคัมภีร์ปฐมจินดา โดยพบตัวยาทั้ง 1 ตำรับยา คือ ชิง (คัมภีร์ปฐมจินดาว่าชิงแห้ง) ด้านวิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่านำตัวยาทั้งหมดบดให้ละเอียด แต่คัมภีร์ปฐมจินดาว่าหลังจากบดแล้วให้ทำเป็นแท่งไว้ ส่วนวิธีการใช้นั้น ตำรับยาวัตใหม่พรหมพิรามว่าละลาย (ด้วยอะไรไม่ปรากฏ) จะทาหรือรับประทานตามอาการที่เกิด ส่วนคัมภีร์ปฐมจินดาว่าละลายกับสุราแล้วรับประทาน ส่วนสรรพคุณให้รับประทานตามอาการซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ระบุตามอาการว่าถ้าผู้ป่วยเป็นไข้ รู้สึกร้อนให้ละลาย “น้ำชิง” ถ้าผู้ป่วยเป็นไข้รู้สึกหนาวให้ละลาย “น้ำร้อน”²⁶ ถ้าผู้ป่วยมีอาการมั่วให้ละลาย “น้ำดอกไม้ม” รับประทาน ส่วนคัมภีร์ปฐมจินดาว่าแก้พิษชางแดงและชางทั้งปวง

5. ยาสมมติใหญ่ ชื่อตำรับยาค่อนข้างเหมือนกัน คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามว่า “สมมติใหญ่” พิจารณาแล้วพบว่า มีความหมายไปในทิศทางเดียวกับ “สมมติใหญ่” เมื่อตรวจสอบกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง คือ คัมภีร์ธาตุวิงศ์และคัมภีร์ชวดาร พบยาตำรับ “มหาสมมติใหญ่ โดยตัวยา 1 ตัว ที่พบทั้ง 3 ตำรายา คือ “จันทน์แดง” ส่วนวิธีการปรุงยา ทุกฉบับว่าบดให้ละเอียด แต่ต่างกัน ในกระบวนการหลังจากนั้น ซึ่งทุกฉบับมีจุดร่วมกันคือ “น้ำดอกไม้ม” เป็นตัวทำละลาย ส่วนวิธีการใช้ยา ตำรับยาวัตใหม่พรหมพิราม คัมภีร์ธาตุวิงศ์ ว่า รับประทาน (คัมภีร์ธาตุวิงศ์ว่าจะทาด้วยก็ได้) ส่วนคัมภีร์ชวดารไม่ปรากฏวิธีการใช้ยา ส่วนกระสายยา ตำรับยาวัตใหม่พรหมพิราม และคัมภีร์ธาตุวิงศ์ไม่ปรากฏ แต่คัมภีร์ชวดารว่า “น้ำกระสายยักใช้ตามควรกับโรค” ด้านสรรพคุณ ค่อนข้างแตกต่างกันอย่างชัดเจน

²⁶ มีความขัดแย้งกับทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทย เพราะรู้สึกร้อนหมายถึง ร่างกายมีธาตุไฟมาก (กำเริบ) ต้องแก้ด้วยความเย็น จึงควรจะเป็นน้ำเย็น แต่ถ้ารู้สึกหนาว ธาตุไฟน้อย (หย่อน) ต้องใช้ยาร้อนจึงควรเป็นน้ำชิง หากข้อมูลเป็นดังนี้ น่ากังขาอยู่ว่าเพราะเหตุใดโบราณมักซ่อนเงื่อนไขปัญหาไว้เสมอไม่บอกหมด ดังเช่น ยามหานิล เป็นต้น ก็ไม่ได้บอกว่าต้องเอาไปสุมไฟจนเป็นถ่าน แต่ถ้าไม่สุมจะกลายเป็นยามหานิลไม่ได้.

คือ ตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามว่าแก้เชื่อมพอกแก้กระหายน้ำ แก้ทุรนทุราย แก้ระส่ำระสาย คัมภีร์ธาตุวิภังค์ว่าแก้ใช้รากสาด สันนิบาต 7 จำพวก แก้ใช้พิษทั้งปวง ส่วนคัมภีร์ชวดารว่าแก้ลมจุกเสียด แน่นหน้าอก แน่นท้อง แก้ลิ้นกระด้างคางแข็ง ฯลฯ

จากการศึกษาเปรียบเทียบตำรับยาทั้ง 5 ตำรับของตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามนั้น ตำรับยาที่มีลักษณะร่วมกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงอย่างชัดเจนมากที่สุดนั่นคือ ตำรับยาพรหมพักตร์ ซึ่งตัวยามีลักษณะร่วมกัน คือ **มหาหิงคุ์ ยาตำ ผลจันทน์ ดอกจันทน์ และการบูร** แต่อาจจะแตกต่างกันเล็กน้อยในเรื่องของจำนวนยา ส่วนวิธีการปรุงยาก็คล้ายกัน คือ บดแล้วปั้นเป็นแท่งขนาดเท่าผลมะแว้ง ด้านสรรพคุณ ทุกตำรับต่างมุ่งรักษาอาการชักมือกำเท้าอ น้ำตาตก น้ำลายฟูมปาก ลิ้นกระด้างคางแข็ง แต่ตำรับยาพรหมพักตร์จากตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามสามารถรักษาโรคความผิดปกติของทางเดินปัสสาวะของบุรุษและสตรีได้อีกด้วย นับได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของตำรับยาฉบับนี้ ในส่วนของตำรับยาอื่น ๆ นั้นมีความคล้ายคลึงในเรื่องของชื่อตัวยางานตัว วิธีการปรุงยา หรือสรรพคุณ แต่ไม่ชัดเจนเท่าตำรับยาพรหมพักตร์

ถือได้ว่าการวิจัยในครั้งนี้นี้มีความสอดคล้องกับงานของ Wangkiree et al. (2019: 2134 - 2142) เรื่อง “วรรณกรรมเภสัชกรรมวัดนครชุม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์” และงานของ Suttison et al. (2019: 2147 - 2161) เรื่อง “วรรณกรรมเภสัชกรรมวัดสุนทรประดิษฐ์ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก: การศึกษาเชิงวิเคราะห์” ดังที่ได้ทบทวนวรรณกรรมไปแล้วนั้น แต่งานวิจัยนี้เพิ่มการศึกษาเปรียบเทียบตำรับยา โดยใช้การวิจัยแนวเอกสาร (documentary research) เพื่อเปิดประเด็นไปสู่ผู้ที่สนใจศึกษาด้านตำรายาในทางการแพทย์แผนไทยต่อไป โดยถือเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับตำรายาในภูมิภาคภาคเหนือตอนล่าง ทำให้เห็นถึงลักษณะเด่นของตำรับยาต่าง ๆ ที่ปรากฏในจังหวัดพิษณุโลก แต่กระนั้นการวิจัยในครั้งนี้นี้ยังเป็นเพียงแค่ว่าตำรายาฉบับเดียว ยังมีตำรายาของวัดอื่น ๆ อีกมากในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทายให้กับนักวิจัยที่สนใจเกี่ยวเนื้อหาทางด้านตำรายาอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

ผู้ที่สนใจศึกษาเปรียบเทียบตำรับยาวัตใหม่พรหมพิราม สามารถทำการศึกษาเปรียบเทียบกับตำรับยาอื่น ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันกับตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงได้อีก และจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการแพทย์แผนไทยในกลุ่มภาคเหนือตอนล่างเป็นอย่างยิ่ง

References

- Ayurveda School (Jīvaka Komārabhacca). (2016). *Tamrāphēsatkam thai* [Thai Traditional Medical Text Books]. Bangkok: The Foundation of Thai Traditional Medicine Encouraged.
- Bamber, S. (1987). Metaphor and Illness Classification in Traditional Thai Medicine. *Asian Folklore Studies Journal*, 46(1), 179 - 195.
- Bunyapraphatsara, N. (ed.). (1999). *Samunphrai... phūnbān (3)* [Herb...Local (3)]. Bangkok: Faculty of Pharmacy.
- Chaithongde, C. et al. (2014). *Rāi ngān kān wičhai Rūang Kān sūp khon phūm panyā čhāk tamrā yā bailāna nai čhangwat sīsakēt*. [The Research on the Wisdom of Local Isan Medicine in Bai - Lan pharmacy recipe (Scripture Written on Palm leaves) in Sisaket Province]. Sisaket: Sisaket Rajabhat University.
- Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine. (2010). *Photčhanānukrom sapphēt læ phēsatkam phānthai* [The Dictionary of medical word and Thai Pharmacy Thai Royal Institute Edition (2nd ed.)]. Bangkok: Thai Royal Institute.
- Homhual, S. (2010, 17 January). *lūk čhan* [Myristica fragrans Houtt]. Retrieved July 18, 2020, From <http://thaicrudedrug.com>.
- Iam-am, A. et al. (2018). *Kān suk sā wi khro samun phrai nai khamphī phrōm prōhit* [Analytical Study of Herbal Medicine in Phrom P'Rohit Scripture]. *Damrong Journal of the Faculty of Archaeology Silpakorn University*, 17(2), 137 - 162.
- Malapim, K. (2016). *Kān suksā wikhro khamphī phēt phānthai: Phra khamphī thātwinitchai*. [An analytical study of the Dhatuvinicchaya, a thai traditional medical text] (Master's thesis, Silpakorn University).
- Ministry of Education. (1999). *Phātsāt songkhro: Phūm panyā thāng kānphēt læ mōradok thāng wannakam khōngchāt* [Phaetsartra Songkhror: The medicine wisdom and legacy of Thai literature]. Bangkok: Thai language Institute, Academic Division, Ministry of Education.

- Phon-ngam, P. (2017). Kān phatthanā tamrapyā samunphrai phūnbān phūa kān raksā rōk nai chumchon [A Development of Traditional Herbal Medicine Recipes for Treatment in Communities]. *Silpakorn University Journal*, 37(2), 71 - 88.
- Praphawicha S. et al. (2003). *Rāingān kān wičchai Rūang Kān suksā tamrāyā phūnbān 'isān* [The Research on the study of Isan local pharmacy]. Mahasarakham: Walairukhavej Botanical Institute Mahasarakham University.
- Rueangrangi, N. et al. (2010). *Rāingān kānwičchai Rūang Tamrāyā nai silajaruek watphō: Sangkhāinā Rūapriām læ' athibāi khwāmmāi* [Thai medicinal recipes on Wat Pho's stone inscriptions: renovation, compilation and explanation]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Tiamjan, R. (2014). *Rāingān kānwičchai Rūang Phūmpanyā phūnbān lānnā dān samunphrai phūnbān khōng prachāchon nai khēt thētbāntambonsuthēp 'Amphēmūrang Čhangwat čhāngmai* [The research on local wisdom of Lanna in herbal of people in the municipality of Suthep, Amphoe Muaeng, Chiangmai Province]. Chiangmai: Chiangmai Rajabhat University.
- Sangngern, P. (2019). *Tamrāyā wat mai phōnma phirām 'Amphē phōnma phirām Čhangwat phitsanulōk* [The pharmacy recipes of Wat Mai Phromphiram Tambon Phromphiram Amphoe Phromphiram Phitsanulok Province]. Phitsanulok: Pibulsongkram Rajabhat University.
- Sankha. (2018, 28 July). *Prayōt thāng yā khōng Sang* [Medicinal benefits of Conch]. Retrieved July 15, 2020, From <http://khlengsamunprai.com>.
- Sridharmma, K. et al. (2009). Kān sūpkhon phūm panyā phēt phūnbān 'isān nai khamphī yā bailān [The Research on the Wisdom of Local Isan Medicine in Khamphi Bai - Lan (Scripture Written on Palm - leaves)]. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 3 (2), 13 - 19.
- Srisawat S. et al. (2013). *Phūt samunphrai pračham thīn læ phūmpanyā yā kānprayukchai samrap kānphēt phūnbān nai čhangwat chāidēn phāktai* [Local Herbal and Wisdom of Application in Thai Traditional Medicine, Bordering Provinces of Southern Thailand]. *Princess of Naradhiwas University Journal*, 5(4), 14 - 27.

- Suttison, S. et al. (2019). Wannakam phēsatkam wat sunthornpradit Tāmbon bāngrakām ‘Āmphōē bāngrakām Čhangwat phitsanulōk: Kān suksā chēngwikhrō [Pharmacy literature of Wat Sunthornpradit, Tambol Bang Rakam, Amphoe Bang Rakam, Changwat Phitsanulok: An analytical Study]. In *Kān prachoom wichākān radapchāt khrangthī Pēt Phayaowīchhai* [The Proceeding of Phayao Research conference 8th 24 - 25 January 2019] (2147 - 2161). Phayao: University of Phayao.
- Tantaariya, S. (2005). *Kān wikhrō tamrāyā phānbōrān chāk samut-thai khōng chāngwat phangngā* [An analysis of traditional Thai formulars of herbal medicines recorded in Pang’ Nga manuscripts] (Master’s thesis, Silpakorn University).
- Wangkiree, M. et al. (2019). Wannakam phēsatkam wat nakornchum Tambon mūrāngkao ‘Āmphōē mūrāngphīchhit Čhangwat phīchhit: Kānsuksāchēngwikhrō [Pharmacy literature of Wat Nakhorn Chum, Tambol Mueang kao, Amphoe Muang Pichit, Changwat Pichit: An analytical Study]. In *Kān prachoom wichākān radapchāt khrangthī Pēt Phayaowīchhai* [The Proceeding of Phayao Research conference 8th 24 - 25 January 2019] (2134 - 2142). Phayao: University of Phayao.
- Wuthidhamavech. W. (1997). *Sārānukrom samunphrai Rūamlak phē satkam thai* [Herb Encyclopedia Thai Traditional Medicine]. Bangkok: Odeon Store.